ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ
ΑΥΞΩΝ ΑΡΙΘ.

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΙΑΝ

ΥΠΟ ΤΗΝ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ Ε. ΜΕΣΟΛΩΡΑ

Δ. Φ. ΥΦΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΚΑΙ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΤΟΣ Ε'.—ΤΟΜΟΣ Ε'.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Δ. ΚΟΛΛΑΡΑΚΗ ΚΑΙ Ν. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

Κάτωθι τοῦ Δημαρχείου

1892

Ἔτος Ε'. Ἀριθμὸς 109

ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΠΡΟΠΛΗΡΩΤΕΑ

Ἐσωτερικοῦ δρ. 10. Ἐξωτερικοῦ φρ. χρυσᾶ 10.

Πᾶς συνδρομητὴς θεωρεῖται καὶ μέλος ἀρωγόν,

ΤΙΜΗ ΕΚΑΣΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΤΟΥ Α' Β' Γ' ΚΑΙ Δ' ΕΤΟΥΣ ΠΡΟΚΑΤΑΒΑΛΛΟΜΕΝΗ

καὶ 10 ἐν τῷ ἐσωτερικῷ καὶ φράγκα χρυσᾶ 10 ἐν τῷ ἐξωτερικῷ.

Συνδρομηταὶ ἐγγράφονται ἐν τῷ γραφείῳ τοῦ περιοδικοῦ, κειμένῳ ἐν τῇ ἐνορίᾳ τῶν ἁγίων Θεοδώρων, ἐν Μιλτιάδου ἀριθ. 27, καὶ ἐν τοῖς βιβλιοπωλείοις κκ. Κωνσταντινίδου καὶ Γ. Κασδόνη.

ΠΑΣΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΥΛΛΟΓΟΝ ΕΠΙΓΡΑΦΕΤΑΙ

Σύλλογον «Ἀναπλάσεως» Ἀθήνας.
Collège «Anaplassis» Athènes.

Πᾶσα δωρεὰ πρὸς τὸν Σύλλογον ἢ πρὸς τὸ ταμεῖον τοῦ «Ἀποστόλου Παύλου» ἢ πᾶσα συνδρομὴ πρὸς τὸ περιοδικὸν πέμπεται ἢ πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς «Ἀναπλάσεως» Σ. Μητροπολίτην Ἀθηνῶν κ. Γερμανὸν, ἢ πρὸς τὸν Διευθυντὴν τοῦ περιοδικοῦ.

Τὰ πεμπόμενα χειρόγραφα δημοσιευόμενα καὶ μὴ δὲν ἐπιστρέφονται. Πᾶν ἄρθρον μὴ φέρον ὑπογραφὴν προέρχεται ἐκ τῆς Διευθύνσεως.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ - Ι. Ε. ΜΕΣΟΛΩΡΑΣ - ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1892.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Οἱ Παλαιοκαθολικοί, ὑπὸ Γ. Δέρβου. Προσφώνησις τοῦ ἀρχιεπισκόπου Χέρτζοχ καὶ ἀντιφώνησις σ. Δεληγεῶρ. Τὸ σύμβολον τῆς πίστεως κατὰ Ὀρθοδόξους καὶ κατὰ Παλαιοκαθολικούς. — Εἰσαγωγὴ εἰς τὸ Μωσαϊκὸν δίκαιον ἐκ τῶν πηγῶν τῆς ἱερᾶς Γραφῆς ἀρχιμ. ὑπὸ Μιχ. Στεφ. Ἰδρωμένου. — Πῶς δύναται μία τις εὐδαίμων, ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου πρώην Ἑλλησπόντου Σπυρίδωνος. — Τὸ μνημόσυνον τῆς 12 Σεπτεμβρίου, ποίημα Σαπφοῦς Λεοντιάδος. — Ὀρθόδοξος χριστιανισμός, ὑπὸ Σπυρ. Μακρῆ. — Οἱ ἀρχιγάμοι τῶν Βασιλέων ἡμῶν. — Ἐπιστολὴ τοῦ Μητροπολίτου Ἀθηνῶν πρὸς τοὺς ἐν Λυκέρνῃ Παλαιοκαθολικούς. — Ἀλληλογραφία.

ΟΙ ΠΑΛΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΟΙ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ι. ΔΕΡΒΟΥ

Πρὸ μικροῦ πολὺς ἐγένετο λόγος ἐν τῷ ἑλληνικῷ τύπῳ περὶ τοῦ συνεδρίου τῶν Παλαιοκαθολικῶν, ὅτι δηλαδὴ συνεκροτήθη τοιοῦτον ἐν Λυκέρνῃ τῆς Ἑλβετίας, ὅτι προσῆλθον εἰς αὐτὸ πολλοὶ ξένοι θεολόγοι, ὅτι παρέστη προσκληθεὶς καὶ ὁ ἡμέτερος διαπρεπὴς ἱεράρχης κ. Νικηφόρος Καλογερᾶς, ἀντικροσωπεύσας τὴν ἡμετέραν ὀρθόδοξον ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν. Παρελείφθη ὅμως νὰ γραφῇ ἐν αὐτῷ τίνες εἶνε οἱ Παλαιοκαθολικοὶ καὶ τί σκοποῦσι διὰ τῶν ἐκάστοτε συνεδρίων αὐτῶν; Χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τῆς «Ἀναπλάσεως» γράφομεν τὰ ὀλίγα ταῦτα, ἵνα καὶ ἡ ἱστορία αὐτῶν γνωσθῇ καὶ ὁ σκοπὸς τῶν ἐκάστοτε συνεδρίων αὐτῶν δηλωθῇ.

Παλαιοκαθολικοὶ καλοῦνται οἱ φιλελεύθεροι ἐκεῖνοι καθολικοὶ κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ τῆς Ἑσπερίας, οἵτινες διαμαρτυρηθέντες κατὰ τῶν ψηφισθεισῶν ἐν ἔτει 1870 δεσποτικῶν ἀποφάσεων τῆς Συνόδου τοῦ Βατικανοῦ ἀπεσχίσθησαν τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἐμμείνωσι στερρῶς εἰς τὴν ἀληθῆ ἱστορίαν καὶ εἰς τὰς γνησίας παραδόσεις τῆς ἀρχαίας καὶ παλαιᾶς ἐκκλησίας. Οὗτοι ἐσκέφθησαν, ὅτι ὤφειλον νὰ διαμαρτυρηθῶσι κατ' ἀποφάσεων, δι' ὧν ἡ Σύνοδος τοῦ Βατικανοῦ, ἐρειδομένη ἐπὶ ψευδεπιγράφων συγγραμμάτων, ἐκήρυττε τῇ 6/18 Ἰουλίου τοῦ 1870 τὸν Πάπαν Πίον τὸν Θ', ἀναμάρτητον καὶ ἀλάθητον, δυνάμενον δηλαδὴ νὰ ἐκδίδῃ ἀλάθητα καὶ ἀναμάρτητα δόγματα ἄνευ τῆς συναινέσεως τῆς Ἐκκλησίας, εἰς ἃ πᾶς κληρικός, πᾶς λαϊκός, πᾶς μονάρχης καὶ βασιλεὺς ὀφείλει τυφλῶς καὶ ἄνευ ἐρεύνης νὰ παραδίδῃ τὴν πίστιν, τὴν ἠθικὴν καὶ τὰ ἀστικὰ αὐτοῦ καθήκοντα πρὸς σωτηρίαν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Ἐσκέφθησαν, ὅτι ὤφειλον νὰ ἀποκηρύξωσιν ἀποφάσεις, δι' ὧν ὁ Πάπας ἐσφετερίσατο τὰ δικαιώματα τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων συγκεντρώσας εἰς ἑαυτὸν ἀπόλυτον ἰσχὺν καὶ δύναμιν καὶ ὑποτάξας εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ πάντας τοὺς πιστούς. Ἐσκέφθησαν, ὅτι ἀπαραίτητον εἶχον καθῆκον ν' ἀντεπεξέλθωσι κατ' ἀποφάσεων, δι' ὧν ὁ Πάπας ἐκηρύττετο ἀπόλυτος μονάρχης καὶ ἀνώτατος δικαστὴς τῆς Ἐκκλησίας, δυνά-

μερος τοῦς πάντας τὰ δικαίῳ. Οὐδὲ δὲ ὁ' οὐδενὸς τὰ δικαίῳνται.

Οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ τῆς Εὐρώπης ἐφάνη, ἐγένετο τοσοῦτο ὀφοδρὰ ἡ διαμαρτυρία κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῆς Συνόδου τοῦ Βατικανοῦ, ὅσον ἐν Γερμανίᾳ. Καὶ αὐτοὶ διεκρίθησαν περὶ τὸ τέλος τοῦ μηνὸς Ἰουλίου 18 10 ἀ πρύτανις, αἱ καθηγηταὶ καὶ πολλοὶ ὑφηγηταὶ τῆς φιλοσοφικῆς, νομικῆς καὶ ἰατρικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου, εἰς ἡ ἀνεβίβασαν καθηγηταὶ τῶν πανεπιστημίων Freiburg καὶ Breslau καὶ καθηγηταὶ τῶν γυμνασίων Koplenz, Breslau, Καὶ αὐτοὶ τῶν ἀποφάσεων τῆς Συνόδου διεκρίθησαν καὶ ὁ διακεκριμένος καθηγητὴς τοῦ πολιτικοῦ δικαίου Schulte ἐν Βόνῃ, ὅστις ἤδη τὸ καὶ ἐπίσημον τοῦ πολίτου. Ἤδη τὸ τέλος τοῦ μηνὸς Ἀὐγούστου 1870 διεμαρτυρήθησαν κατὰ τῶν νέων δογμάτων τῆς Συνόδου συνελθόντες καθολικοὶ λαϊκοὶ καὶ θεολόγοι, ἐν οἷς διακρίνονται ὁ J. Döllinger καὶ ὁ J. Friedrich καθηγηταὶ τῆς Θεολογίας τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου καὶ ὁ Boinkens καθηγητὴς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας ἐν Breslau, οἵτινες ἐφάνησαν καὶ οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Παλαιοκαθολικῶν.

Οἱ δὲ καθολικοὶ ἐπίσκοποι τῆς Βαυαρίας, Πρωσσίας κηρύττοντες τὰς ἀποφάσεις τῆς Συνόδου τοῦ Βατικανοῦ ἀπῆσαν ὅπως καὶ αἱ καθολικαὶ σχολαὶ τῶν γυμνασίων, οἱ κληρικοί, οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ ἀρχαιρέσιοι ὑποτάχθῶσιν εἰς αὐτάς. Οὕτω λ. χ. ὁ ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Μονάχου ἀπῆλθε τῇ 2/14 Ὀκτωβρίου 1870, ὅλως οἱ θεολόγοι καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου αὐτοῦ ἀπέρριψαν τὰς ἀποφάσεις τῆς Συνόδου, ὅπερ ἐπράξαν πάντες, ἐκτὸς τοῦ J. Döllinger καὶ τοῦ J. Friedrich, οἵτινες ἐπέφηφαν αὐτὰς καὶ ἀπῆλθον πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον. Πόσον δύσκολος εἶνε ἡ πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον ἀπόκρισις τοῦ ἀειμνήστου Döllinger, ὅστις ἔγραφε πρὸς αὐτόν, «ὅτι ὡς χριστιανός, ὡς θεολόγος, ὡς ἱστορικὸς καὶ ὡς πολίτης οὐδὲν δύναμαι νὰ παραδεχθῶ τὴν διδασκαλίαν τῆς Συνόδου τοῦ Βατικανοῦ. Ὡς χριστιανός, διότι αὕτη οὐδὲν συμφωνεῖ πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου καὶ πρὸς τὰ σαφῆ λόγια τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων, καθόσον αὕτη ζητεῖ ν' ἀνιδρύσῃ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ κόσμου τούτου, ἣν ὁ Χριστὸς κατεφρόνει, ζητεῖ ν' ἄρχῃ τῶν κοινωνιῶν, ὅπερ ὁ Πέτρος εἰς πάντας καὶ εἰς ἑαυτὸν ἀπηρόρευεν. Ὡς θεολόγος, διότι σύμπασα ἡ γνησία παράδοσις τῆς Ἐκκλησίας ἐκ διαμέτρου ἀντίκειται πρὸς αὐτήν. Ὡς ἱστορικός, διότι γινώσκω, ὅτι οἱ ἀκατάπαυστος σπουδάζοντες νὰ κρατήσωσι τοῦ κόσμου ἐπέφερον εἰς τὴν Εὐρώπην χειμάρρους

[illegible]

(1) Friedberg «Die Grenzen zwischen St[illegible] und Kirche 1872 σελ. 153, 56, 159, 57, 61, 6[illegible]

Θεολογίας Νικόλαος Δαμαλᾶς καὶ Ζῆκος Ῥώσης. Ἐν τοῖς συνεδρίοις τούτοις ἐπῆλθε συμφωνία ἐν πλείστοις σημείοις μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ τῶν Παλαιοκαθολικῶν. (1)

Ἕνεκα δὲ τῆς προσεγγίσεως ταύτης καὶ ἡ Ἱ. Σύνοδος τῆς Ἑλλάδος ἐφάνη λίαν εὔνους τοῖς Παλαιοκαθολικοῖς τοῦ Μονάχου διὰ τῆς ἀκολούθου πράξεως αὐτῆς· Κατὰ τὸν μῆνα Ἰούνιον τοῦ 1882 τὸ δημ. Συμβούλιον τοῦ Μονάχου, συγκείμενον ἐκ παπιστῶν, ἀφῄρεσε τὸν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ὑπάρχοντα ναὸν τῶν Παλαιοκαθολικῶν ὡς ἀνήκοντα τῷ Δήμῳ καὶ οἱ Παλαιοκαθολικοὶ οὗτοι μὴ ἔχοντες ποῦ νὰ τελέσωσι τὴν λειτουργίαν αὐτῶν, ἀπετάθησαν πρὸς τὸν ἐφημέριον τοῦ ἑλληνικοῦ ναοῦ τοῦ Μονάχου, παρακαλοῦντες αὐτὸν νὰ ἐνεργήσῃ, ὅπου δεῖ, ὅπως ἐπιτραπῇ αὐτοῖς νὰ τελῶσι τὴν λειτουργίαν αὐτῶν ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ, ἕως ὅτου οἰκοδομήσωσιν ἰδίαν ἐκκλησίαν. Ὁ ἐφημέριος ἀνήγγειλε τοῦτο εἰς τὴν ἡμετέραν Σύνοδον, ἥτις διὰ τοῦ ὑπουργείου ἀπέστειλεν αὐτῷ τῇ 15 Ὀκτωβρίου τάδε: «Ἐπειδὴ ἡ Ὀρθόδοξος ἡμῶν Ἐκκλησία ἀείποτε ἐπεδείξατο δεῖγμα ἀγάπης καὶ εὐνοίας πᾶσιν ἀδιακρίτως, εἰ καὶ μὴ ἀνήκουσιν αὐτοῖς, ἔκρινεν ἵνα ἐπιτρέψῃ τοῖς αὐτόθι διαμένουσι Παλαιοκαθολικοῖς νὰ τελῶσι δι' οἰκείου ἱερέως τὰς θρησκευτικὰς αὐτῶν τελετὰς ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἱερῷ ναῷ εἴτε πρὸ εἴτε μετὰ τὴν τέλεσιν τῆς ἡμετέρας θείας λειτουργίας, ἐὰν ὁ ναὸς ἔχῃ καὶ δευτέραν ἁγίαν τράπεζαν ἢ θέσωσι τοιαύτην προσωρινῶς αὐτοὶ οἱ ἴδιοι».

Καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐν μηνὶ Σεπτεμβρίῳ οἱ Παλαιοκαθολικοὶ συνεκρότησαν, ὡς προείπομεν, ἐν Ἀυκέρνῃ τῆς Ἐλβετίας συνέδριον, ἐν ᾧ παρέστησαν πολλοὶ ξένοι θεολόγοι, ἐν οἷς καὶ ὁ σεβαστὸς ἱεράρχης ἡμῶν κ. Νικηφόρος Καλογερᾶς.

Μὴ ἔχοντες δὲ ἀνὰ χεῖρας τὰ πρακτικὰ τοῦ συνεδρίου τούτου, τὰ ὁποῖα εἰσέτι δὲν ἐδημοσιεύθησαν, δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμέν τι περὶ τῶν ἐν αὐτῷ συζητηθέντων· ἀλλ' ἐκ τῆς προσκλήσεως τῶν Παλαιοκαθολικῶν πρὸς ξένους θεολόγους καταφαίνεται, ὅτι καὶ ἐν τῷ συνεδρίῳ τούτῳ θὰ ἐγένετο συζήτησις καὶ περὶ ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν.

Φρονοῦμεν ὅτι οἱ Παλαιοκαθολικοὶ θὰ ἐπετύγχανον ἐν τῇ διαμαρτυρήσει αὐτῶν καὶ μεγίστην θ' ἀπέκτων ἰσχὺν καὶ δύναμιν, ἐὰν ἀμέσως μετὰ τὴν Βατικανὴν Σύνοδον ἡνοῦντο μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, τῆς διαφυλαξάσης ἀκραιφνῆ καὶ ἀκεραίαν τὴν χριστιανικὴν πίστιν καὶ τὴν παράδοσιν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, ὡς τοῦτο ἔγραψε καὶ εἷς τῶν στύλων τοῦ σήμερον Παλαιοκαθολικισμοῦ ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου J. Friedrich. Οὗτος εὑρεθεὶς ἐν Ῥώμῃ κατὰ τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν συνεκροτεῖτο ἡ Βατικανὴ Σύνοδος, ἔγραφε τῇ 2/14 Μαρτίου 1870 πρὸς τὸν ἐν Μονάχῳ διαμένοντα Döllinger ὡραίαν καὶ ἐνθουσιαστικὴν ἐπιστολὴν, ἐν ᾗ παροτρύνει τὸν συνάδελφον αὐτοῦ νὰ προβῇ εἰς τὴν τελείαν ἕνωσιν μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, καθόσον τὰ ἐν Ῥώμῃ πράγματα προέβησαν εἰς τὰ περαιτέρω.

Ἰδοὺ δὲ τί ἔγραφε πρὸς αὐτόν·

«Δὲν εἴμεθα ἡμεῖς οἱ θεολόγοι κεκλημένοι καὶ ἴσως ἀμέσως τώρα νὰ πράξωμέν τι; Προβλέπω δηλαδὴ ἀπό τινων ἤδη ἑβδομάδων, ὅτι ἡ Σύνοδος αὕτη, εἰ καὶ ἀπροαιρέτως καὶ ἀνεπαισθήτως, φαίνεται, ὅτι συντελεῖ νὰ καταρρίψῃ τὸ σύστημα τοῦ παπικοῦ Συνεδρίου. Ἐὰν τοῦτο καταπέσῃ, τότε εὑρισκόμεθα ἐν τῇ ἐποχῇ, καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες ἐχωρίζοντο ἀπὸ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει πλέον, διατὶ δὲν πρέπει νὰ ἐπέλθῃ συνδιαλλαγὴ μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, ἣν μόνον ὡς σχισματικὴν, οὐχὶ δὲ ὡς αἱρετικὴν, νομίζομεν; Καθόσον ἀφορᾷ εἰς ἡμᾶς, τοὺς Γερμανοὺς θεολόγους, δὲν δυνάμεθα ν' ἀναγνωρίσωμεν τὸ σύστημα τοῦ παπικοῦ συνεδρίου, ὅπερ καθ' ἡμᾶς ἀπὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου ἀληθῶς δὲν ὑφίσταται πλέον. Οὐδεμία οἰκουμενικὴ Σύνοδος, οὐδ' αὐτὴ ἡ ἐν Τριδέντῳ, εἰσεχώρησαν εἰς τὰς παραλόγους ἀπαιτήσεις τοῦ συστήματος τούτου. Δὲν παραλείπομεν λοιπὸν τὸ ἡμέτερον καθῆκον, διατηροῦντες τὸ μεταξὺ τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας σχίσμα μακρότερον χρόνον καὶ μὴ ὑψοῦντες τὴν φωνὴν ἡμῶν ὑπὲρ τῆς πράξης; Ὀφείλομεν περὶ τούτου νὰ ποιώμεθα λόγον τινὰ καὶ νὰ κωλυώμεθα ἐκπληροῦντες τὸ ἡμέτερον καθῆκον; Ὀφείλομεν δὲ ἡμεῖς οἱ καθολικοὶ θεολόγοι νὰ θεώμεθα μόνον ταῦτα ἀπράκτως; Τίς δύναται λοιπὸν νὰ ἐμποδίσῃ ἡμᾶς τοῦ νὰ δηλώσωμεν, ὅτι οὐδεὶς λόγος χωρισμοῦ ὑπάρχει πλὴν τοῦ συστήματος τοῦ παπικοῦ συνεδρίου, ὅπερ οὐδέποτε ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀνεγνωρίσθη, ἀεὶ καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον ὑπὸ τῆς ὑγιοῦς θεολογίας ἀπερρίφθη; Τίς δύναται νὰ ἐμποδίσῃ ἡμᾶς τοῦ νὰ δηλώσωμεν, ὅτι ἀναγνωρίζομεν τὴν τελείαν κοινωνίαν μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας; Ἡμεῖς, κύριε σύμβουλε τοῦ Κράτους, θὰ ἐκπλαγῆτε μὲν ἴ

(1) Περὶ τούτων ἐκτενέστερον ὅρα Hase «Kirchengeschichte» σελ. 710. Kurtz «Kirchengeschichte» τόμ. Β'. σελ. 347. Ζήκου Ῥώση ἔκθεσιν πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, γραφεῖσαν τῇ 31 Δεκεμβρίου 1874. Δαμαλᾶ καὶ Ῥώση ἐκθέσεις πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

σως ἐπὶ ταύτῃ τῇ γνώμῃ μου, ἀλλ' ἐγὼ δὲν δύναμαι νὰ πεισθῶ, ὅτι αὕτη δὲν εἶνε ὀρθὴ καὶ ἀφ' οὗ χρόνου εὑρίσκομαι ἐνταῦθα μοὶ ἐφάνη τὸ πρᾶγμα τοῦτο ὡς σπουδαῖον καθῆκον συνειδήσεως. Σκέψασθε, πόσον μεγάλως θὰ ἐσήμαινεν ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ νὰ ἑνωθῶσι πάλιν ἥ τε Δυτικὴ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία. Πολλὰ προβλήματα, ἅπερ ὑπ' ὄψει τώρα ἔχομεν, αἴφνης θὰ ἐλύοντο. Ἐὰν δύνασθε εἰς τοῦτο νὰ προβῆτε, θὰ εἶνε τὸ ἐνδοξότατον ἔργον ὑμῶν, ὁ στέφανος τῶν κόπων, οὓς ἐμοχθήσατε καθ' ἅπαν τὸ πλείστου λόγου ἄξιον καὶ πλῆρες ἐνεργείας στάδιον ὑμῶν. Δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω, ὅτι ἀπαθής, ἁπλῆ καὶ σαφὴς ἔκθεσις, ἣν ὑμεῖς μόνον καὶ μάλιστα ἀμέσως δύνασθε νὰ ποιήσητε, δὲν θὰ ἐπέδρα σφοδρῶς, δὲν θὰ ἐπενήργει ἰσχυρῶς. Σκέψασθε (ἐπιτρέψατέ μοι νὰ εἴπω τοῦτο), ὅτι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἴσα ἴσα τώρα ἐτέθητε ἐπὶ τὴν λυχνίαν, σκέψασθε ὅτι ἴσως μετὰ πολλὰ ἔτη οὐδεμία τόσον εὐνοϊκωτέρα ἐποχὴ θ' ἀνέτελλε πλέον. Προσπαθήσατε, ἐν ᾧ ὁ Πάπας Πίος ἀφορίζει, ἀποκλείων τῆς κοινωνίας τοὺς χριστιανούς, ν' ἀνιδρύσητε τὴν κοινωνίαν. Πορεύθητε μετὰ θάρρους εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, ὅπερ οὐχὶ ἡ νεανικωτέρα μου φαντασία διαγράφει καὶ παρίστησι, καθόσον ὁ συλλογισμὸς οὗτος εἶνε προϊὸν ὡριμωτέρας σκέψεως. Θὰ εἶνε ἡ πρᾶξις αὕτη συγχρόνως ἡ εὐγενεστάτη ἐκδίκησις, ἣν κακολογηθέντες κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη θὰ λάβητε, ἐὰν δώσητε τὴν πρώτην καὶ ἀποτελεσματικὴν ὤθησιν τοῦ νὰ ἐκβληθῇ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἡ διατηρουμένη ἐν αὐτῇ ἀνομία».

Ἐκ τῆς βαρυσημάντου ταύτης ἐπιστολῆς ἐδημοσιεύσαμεν μέρη τινά, ἐξ ὧν γίνεται φανερόν, ὅτι ὁ παπισμὸς ἐγένετο ἡ μόνη αἰτία τῆς ἐμφανίσεως οὐ μόνον τῆς Διαμαρτυρομένης Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν Παλαιοκαθολικῶν μερίδος. Ἡ μερὶς αὕτη, ἂν ἀμέσως μετὰ τὴν Σύνοδον τοῦ Βατικανοῦ ἐκοινώνει μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἠδύνατο ὑποστηριζομένη καὶ ὑπὸ τῆς κραταιᾶς πολιτικῆς τοῦ Βίσμαρκ ν' ἀντικαταστήσῃ ἐν τῇ Δύσει τὴν πρὸ τοῦ σχίσματος Καθολικὴν Ἐκκλησίαν. Ἡ ἐποχὴ ἦτο εὐνοϊκωτάτη καὶ τὰ θρησκευτικὰ πνεύματα ἐν Γερμανίᾳ διετέλουν ἐν ἐξεγέρσει. Δυστυχῶς οἱ Παλαιοκαθολικοὶ δὲν ἐκωφελήθησαν ἀμέσως τούτων, ἀλλὰ βαδίζοντες βραδέως ἐν τῇ ὀργανώσει αὐτῶν περιεκυκλώθησαν τὸ μὲν ὑπὸ τοῦ Παπισμοῦ, ὅστις γνωρίζει διὰ τῶν πολυειδῶν του μέσων νὰ πολεμῇ τοὺς ἐχθροὺς καὶ νὰ κατισχύῃ αὐτῶν, τὸ δὲ ὑπὸ τῆς θρησκευτικῆς ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ ἀδιαφορίας. Ἂς ἐλπίσωμεν, ὅτι οἱ εἰς ἱκανὰς χιλιάδας ἀριθμούμενοι σήμερον Παλαιοκαθολικοὶ θὰ σπεύσωσι νὰ κοινωνήσωσιν ἐπισήμως μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀφ' οὗ ἀπέρριψαν τὸ πρωτεῖον τοῦ Πάπα, δι' ὃ κυρίως ἐγένετο τὸ σχίσμα τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἀφ' οὗ ἀπεκήρυξαν τὸ ἀλάθητον αὐτοῦ, ἀφ' οὗ μεταδίδουσι τοῖς πιστοῖς καὶ ἐκ τοῦ ἱεροῦ ποτηρίου κατὰ τὴν θείαν Μετάληψιν, ἀφ' οὗ μετέβαλον πολλὰ τῆς λατρείας αὐτῶν κατὰ τὰ λειτουργικὰ βιβλία τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἀφ οὗ ἀπεδέχθησαν τὴν ἐν τῷ συμβόλῳ τῆς πίστεως ἑρμηνείαν τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, καὶ ἀπέβαλον τὸ filioque. Διὰ τῆς ἐπικοινωνίας ταύτης δύναται ἡ μερὶς τῶν Παλαιοκαθολικῶν νὰ καταλάβῃ τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας Δυτικῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ συνεργασθῇ μετὰ τῆς ἡμετέρας καὶ οὕτω μεγάλη ὑπάρχει ἐλπὶς ν' ἀνακτήσῃ ἡ Ἐκκλησία τὴν ἀρχαίαν εὔκλειαν, δύναμιν καὶ ἰσχὺν αὐτῆς, ὅπερ πᾶσα εὐσεβὴς καρδία εὔχεται καὶ ποθεῖ.

(1) J. Friedrich «Tagebuch während des Vaticanischen Concils» 2 vermehrte Auflage σελ. 2ο0—154. 170—926.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΧΕΡΤΖΟΧ (1)

Ἀγαπητοὶ ἐν Χριστῷ τῷ Κυρίῳ ὁμήγυρις!

Μεγίστην θεωρῶ δι' ἐμαυτὸν τιμὴν καὶ αἰσθάνομαι ἅμα χαράν, ὅτι δύναμαι ἐν τῇ παρούσῃ τελετῇ νὰ προσαγορεύσω τοὺς Σεβασμιωτάτους ἐκείνους, τοὺς ἐξ Ἀνατολῶν καὶ Δυσμῶν ἐνθάδε συνελθόντας, ἵνα μετάσχωσι τῆς ἡμετέρας συνόδου. Ὑπερβάλλουσαν δὲ αἰσθάνομαι χαρὰν ἰδίᾳ, ὅτι δέδοταί μοι νὰ χαιρετίσω τὸν σεβασμιώτατον ἀρχιεπίσκοπον πρώην Πατρῶν κ. Νικηφόρον Καλογερᾶν· διότι ὁ ἔξοχος οὗτος ἱεράρχης ἦλθεν ἐκ τῆς χώρας, ἔνθα ἐκήρυξεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τὸ Εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας, λαλεῖ τὴν γλῶσσαν, ἣν μετεχειρίσθησαν εἰς διάδοσιν τῶν ἱερῶν τοῦ Εὐαγγελίου ἀρχῶν οἱ πρῶτοι τοῦ Κυρίου ὑπηρέται καὶ ἐν ᾗ ἐγράφησαν τὰ τῆς Καινῆς Διαθήκης βιβλία· ἱερουργῶν δὲ καὶ προσευχόμενος ποιεῖται τοῦτο ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ τηρεῖ ἐν τῇ ἱερουργίᾳ ἀκριβῶς τοὺς τύπους, ὧν ἐποιεῖτο χρῆσιν ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος καὶ πλεῖστοι ἄλλοι μεγάλοι τῆς Ἐκκλησίας πατέρες. Τοῦτο δὲ μεγάλην ἔχει τὴν σημασίαν. Πλὴν δὲ τούτων, ὁ σεβάσμιος οὗτος ἀνὴρ ὑπομιμνήσκει ἡμῖν ὅτι ἐστὶν ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις πιστῶς καὶ ἀσφαλῶς τηροῦσα τὸ πνεῦμα τῆς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου διδασκαλίας οὐδέποτε παρεξέκλινεν αὐτῆς, οὐδὲ ἐτόλμησε νὰ κηρύξῃ ἕτερόν τι Εὐαγγέλιον, ἢ ἐκεῖνο, ὅπερ κατ' ἀρχὰς ἐκηρύχθη ὑπὸ τῶν ἱερῶν τοῦ Κυρίου Ἀποστόλων.

Τῆς διδασκαλίας δ' αὐτῶν στερρῶς ἐχομένη ἡ Ἐκκλησία αὕτη, οὐδὲν ἄλλο ἀπεδέξατο δόγμα, ἢ μόνον ἐκεῖνα, ὅσα ὑπὸ τῶν ἑπτὰ οἰκουμενικῶν συνόδων ἐθεσπίσθησαν καὶ ἀνεγνωρίσθησαν. Ὅθεν ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος δύναται νὰ ὀνομασθῇ οὐ μόνον ἑλληνική, ἀλλὰ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, καὶ δὴ καὶ καθολική, διότι αὕτη ἐστὶν ὑπὸ τὴν ἀληθῆ τῆς λέξεως ἔννοιαν ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία. Τούτου δ' ἕνεκα εὐγνώμονος χαρᾶς πληροῖ ἡμᾶς ἡ ἐνθάδε ἔλευσις ἐπισκόπου τῆς Ἐκκλησίας ἐκείνης, ἥτις οὕτω μαρτυρεῖ, ὅτι καὶ ἡμεῖς ἑδραζόμεθα ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἱερᾶς βάσεως, ἐφ' ἧς καὶ αὕτη. Ἔχομεν δὲ δι' ἐλπίδος, ὅτι θέλομεν τύχει εὐμενοῦς δεξιώσεως παρ' ἀπάσης τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, ἣν εὐλαβῶς σεβόμενον τὸ ἔνδοξον ἑλληνικὸν ἔθνος διετήρησεν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ καὶ διέσωσεν ἐκ δεινῆς καταπτώσεως καὶ καταστροφῆς καὶ εἰς ἣν ὀφείλει πρωτίστως τὴν διάσωσιν αὐτοῦ ἐκ τοῦ μακραίωνος καὶ βαρέος ζυγοῦ καὶ τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ ἀνάβίωσιν. Τούτου δὲ ἀναγεννηθέντος, ἀνεφύησαν ἐν τῇ λαμπρᾷ ἐκείνῃ χώρᾳ καὶ ἀκμάζουσι μάλιστα σήμερον καὶ τέχνη καὶ ἐπιστήμη καὶ βιομηχανία. Σὺν αὐταῖς δὲ ἀνεφύη ἐκ νέου καὶ ἐπαρκῶς ἀνεπτύχθη καὶ ἡ θεολογικὴ ἐπιστήμη. Εἷς δὲ τῶν ἐξόχων τῆς ἐπιστήμης ταύτης ἀντιπροσώπων ἐστὶ καὶ ὁ σεβασμιώτατος ἀρχιεπίσκοπος πρώην Πατρῶν κ. Νικηφόρος Καλογερᾶς, ὃν ἐνθάδε μετ' εὐγνώμονος σεβασμοῦ χαιρετίζων προσφωνῶ αὐτῷ τὸ ὡς εὖ παρέστη, καὶ παρακαλῶ αὐτὸν ἅμα, ἵνα ἐν τῇ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου γλώσσῃ εὐλογήσῃ τὴν κοινότητα ταύτην καὶ ἅπαν ἐν γένει τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν.

(1) Αἱ προσφωνήσεις αὗται εἶναι ἐκεῖναι, περὶ ὧν εἴπομεν ἐν τῷ προηγουμένῳ φύλλῳ.

ΑΝΤΙΦΩΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΣΕΒ. κ. ΚΑΛΟΓΕΡΑ

Λίαν σωφρόνως οἱ τὸ Συνέδριον τῶν Παλαιῶν Καθολικῶν συγκροτοῦντες προεκήρυξαν, ὅτι ἀποφεύγουσι τὰς δογματικὰς συζητήσεις καὶ ἐν ταῖς ἰδιαιτέραις σχέσεσι τῶν ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν οὐκ ἀναμίγνυνται. Λελογισμένη δ' ὡσαύτως καὶ εὔστοχος φαίνεται καὶ ἐκείνη τῶν τοῦ Συνεδρίου ἀρχῶν, καθ' ἣν τοῦ Παλαιοῦ Καθολικισμοῦ ἔργον οὐ τὸ διαμαρτύρεσθαι μόνον κατὰ τῶν νεωτεριστικῶν τοῦ Οὐατικανοῦ δογμάτων καὶ εἰδικώτερον κατὰ τῆς τοῦ Πάπα ἀναμαρτησίας, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀναδραμεῖν εἰς τὴν περίοδον ἐκείνην τοῦ χρόνου, ὅτε ἡ Ἐκκλησία ἦν μία καὶ ἀδιαίρετος. Καὶ τῷ ὄντι τίς καρπὸς μέχρι τοῦδε ἐκ τῶν δογματικῶν ἐρίδων προὔκυψεν; ἢ τίς προκοπὴ ἐν τῇ ἀμοιβαίᾳ ἀνοχῇ καὶ τῇ ἀδελφικῇ ἐν Χριστῷ ἀγάπῃ ἐγένετο; Οὐχ ἑκάστη μερὶς ἐμπαθῶς ὑπερασπίζει τὰ ἑαυτῆς δόγματα καὶ ἐμπαθέστερον τὰ τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν καταπολεμεῖ, καὶ δὴ καὶ τότε, ὅτε ταῦτα, ἢ τινὰ τούτων διαυγέστατα φαίνονται συμφωνοῦντα πρός τε τὴν θείαν Γραφὴν καὶ τὴν ἱερὰν Παράδοσιν; Μακρὰν ἄρα αἱ πρὸς δογματικὴν συζήτησιν ἄκαιροι φιλοτιμίαι, αἵτινες μέχρι τοῦδε ἐτράγυναν μᾶλλον ἢ ἐξωμάλυναν τὴν πρὸς ἕνωσιν ὁδόν. Ἡ χριστιανικὴ ἀλήθεια, μέχρι τοῦ Θ'. μ. Χ. αἰῶνος κτῆμα κοινὸν συμπάσης τῆς ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας ὑπάρχουσα, ἐστηρίζετο ἐπὶ θεμελίων δεδομένων καὶ ὡρισμένων, τῆς θείας Γραφῆς καὶ τῆς ἱερᾶς Παραδόσεως. Ὁ δὲ τρόπος μάλιστα, καθ' ὃν αὕτη ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἐκρατύνετό τε καὶ ἀνεπτύσσετο καὶ νῦν χρησιμεύει, νομίζομεν, ἡμῖν ὡς γνώμων ἀσφαλοῦς καὶ ὑγιοῦς ἀναπτύξεως. Μόνον ἑνός τινος ἔχομεν οἱ πάντες χρείαν· τὸ καταστῆσαι διὰ τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπικλήσεως καθαρὰν ἡμῶν τὴν διάνοιαν, ἵνα διοπτεύωμεν τὰ τοῦ προειρημένου τρόπου διὰ τοῦ ἁπλοῦ ὀφθαλμοῦ, οὗ ἄνευ καὶ αὐτὸ τὸ ἐν ἡμῖν φῶς σκότος ἐστὶ κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν. (Ματθ. ς', 22).

Ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας διδασκόμεθα, ὅτι ἐπὶ τῶν Ἀποστολικῶν χρόνων ἀνεφύη ἔρις μεταξὺ τῶν ἐξ Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐξ ἐθνῶν Χριστιανῶν. Πῶς δ' ἡ ἔρις αὕτη ἤρθη; Συνῆλθον οἱ Ἀπόστολοι εἰς Ἱεροσαλὴμ καὶ συσκεψάμενοι ἐξέδοσαν τῇ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπιστασίᾳ ψήφισμα, δι' οὗ, τῶν διαφερομένων μερῶν διαλλαγέντων, ἀποκατέστη αὖθις ἡ εἰρήνη ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ. Αὕτη ἐστὶν ἡ πρώτη Σύνοδος, ἧς τοῖς ἴχνεσι ἠκολούθησαν πᾶσαι αἱ μετὰ συγκροτηθεῖσαι. Ἀνεφύετο γὰρ διαφωνία περί τινος τῶν χριστιανικῶν δογμάτων καὶ ἐγίνοντο δίχα αἱ τῶν Χριστιανῶν γνῶμαι; τότε τῶν ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν οἱ ἀντιπρόσωποι ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνερχόμενοι, καὶ Σύνοδον συγκροτοῦντες ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τὸ μὲν τῇ Γραφῇ καὶ τῇ Παραδόσει διαφωνοῦν ἐξεσύρηττον, τὸ δὲ ταύταις συνᾷδον ὡς δόγμα τῆς Ἐκκλησίας ἐθέσπιζον. Οὕτως ἐν τοῖς Η'. πρώτοις αἰῶσιν αἱ ἑκασταχοῦ διεσπαρμέναι χριστιανικαὶ κοινότητες ἐσωματοποιοῦντο, σῶμα ἓν καὶ πνεῦμα ἓν, κατὰ τὸν Ἀπόστολον ἔχουσαι (Ἐφεσ. δ', 4). Οὕτως ἀνεπτύχθη κατὰ μικρὸν καὶ διετυπώθη ὁ ὀργανισμὸς τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τὴν διοίκησιν καὶ ἐπίβλεψιν τῶν κανονικῶν αὐτῆς Ποιμένων. Οὕτω διετηρήθη ἡ πλήρης μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τελεία δογματικὴ ἕνωσις. Αἱ ὑπάρχουσαι τυχὸν ἐν τῇ λατρείᾳ καὶ τῷ πολιτεύματι διαφοραί, προϊὸν οὖσαι τῆς τῶν διαφόρων λαῶν ἰδιοσυγκρασίας, οὐδόλως τὴν μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν ἁρμονικὴν ἑνότητα ἐτάρασσον. Τούτων οὕτως ἐχόντων, τὴν τῶν Η' πρώτων αἰώνων Ἐκκλησίαν, τὴν ἑνιαίαν καὶ ἀδιαίρετον δεῖ πρὸ ὀφθαλμῶν διηνεκῶς ἔχειν τοὺς ὁπωσδήποτε πονοῦντας καὶ συνεργοῦντας εἰς τὴν τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπικοινωνίαν καὶ ἕνωσιν. Καὶ λέγομεν τοῦτο, ὅτι οὐδέποτε λείψουσιν οἱ σταθερὰν καὶ βεβαίαν τὴν ἐλπίδα ἔχοντες, ὅτι διαυγάσει ποτὲ ἡ μακαρία ἡμέρα, ὅτε ἡ Ἐκκλησία εἰς μίαν συγκροτηθήσεται Ποίμνην κατὰ τὴν ἀψευδεστάτην τοῦ Κυρίου φωνήν. Αὐταὶ αἱ ἀπειράριθμοι πρὸς ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν ἀπόπειραι, ὧν ἡ ἱστορία μνημονεύει, τί ἄλλο δεικνύουσιν, ἢ ὅτι τῶν Ἐκκλησιῶν ἡ ἕνωσις οὐδέποτε ἐναμίσθη ἀδύνατος; Τὸ δ' ὅτι πᾶσαι ὁμοίως μέχρι τοῦδε ἀπέτυχον, τοῦτο ἀποδοτέον μᾶλλον εἰς ἐξωτερικὰ αἴτια· οἷον εἰς τὸ ἀκατάλληλον τῶν περιστάσεων, εἰς τὸν μὴ κατ' ἐπίγνωσιν ζῆλον τῶν τὴν ἕνωσιν διαπραγματευομένων προσώπων, εἰς τὴν μὴ διαστολὴν τῶν οὐσιωδῶν καὶ πραγματικῶν διαφορῶν ἀπὸ τῶν ἐπουσιωδῶν καὶ τυπικῶν, καὶ μάλιστα ὅτι οἱ τὴν ἕνωσιν ἐπιχειροῦντες ἐνόμιζον ταύτην κατορθωτὴν ἄνευ προηγουμένης καὶ λελογισμένης προπαρασκευῆς. Διὸ καὶ ἡμεῖς προθύμως ὑπακούσαντες τῇ φιλαδέλφῳ ὑμῶν προσκλήσει ἤλθομεν ἐνταῦθα, προπαρασκευῆς ὄργανον ἄριστον τὸ ἐκκλησιαστικὸν τοῦτο Συνέδριον ἡγησάμενοι.

Ἐὰν δ' οἱ τέως φθόνῳ τοῦ διαβόλου διακεχωρισμένοι ὄντες ἐπικοινωνῶμεν ἀλλήλοις ἐν πνεύματι ἀγάπης, εἰλικρινείας καὶ χριστιανικῆς ἀληθείας, δείξει ἡμῖν ὁ Κύριος τὴν ἄγουσαν ἁπλανῶς εἰς τὴν παλαιὰν τῶν Πατέρων ἑνότητα. Ἀμήν.

ΣΥΜΒΟΛΟΝ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΑΤΑ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥΣ

Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν, Πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων.

Καὶ εἰς ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων. Φῶς ἐκ Φωτὸς, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.

Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου, καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου, καὶ ἐνανθρωπήσαντα.

Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, καὶ παθόντα, καὶ ταφέντα.

Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς.

Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανούς, καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρός.

Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης, κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.

Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ Κύριον, τὸ Ζωοποιὸν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν Προφητῶν.

Εἰς μίαν, Ἁγίαν, Καθολικὴν, καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν.

Ὁμολογῶ ἓν Βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

Προσδοκῶ Ἀνάστασιν νεκρῶν.

Καὶ Ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἀμήν.

ΣΥΜΒΟΛΟΝ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΑΤΑ ΠΑΛΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΟΥΣ (1)

Ich glaube an einen Gott, den allmaechtigen Vater, Schoepfer Himmels und der Erde, aller sichtbaren und unsichtbaren Dinge;

Und an einen Herrn Jesum Christum, den eigebornen Sohn Gottes, geboren aus dem Vater vor aller Zeit, Gott von Gott, Licht vom Licht, wahrer Gott vom wahren Gott, gezeugt, nich erschaffen, eirer Wesenheit mit dem Vater, durch den alles gemacht ist;

Der um uns Menschen und um unseres Heiles willen herabgestiegen ist vom Himmel, und Fleisch geworden vom heiligen Geiste aus Maria der Jungfrau und Mensch geworden;

Gekreuzigt für uns unter Pontius Pilatus, gelitten und begraben;

Und wieder auferstanden am dritten Tage, der Schrift gemaess;

Und aufgefahren in den Himmel, sitzet zur Rechten des Vaters;

Und wiederkommen wird mit Herrlichkeit, zu richten die Lebendigen und die Todten, dessen Reiches Kein Ende sein wird;

Und an den heiligen Geist, den Herrn und Lebendigmacher, der vom Vater ausgeht, der mit dem Vater und dem Sohne jugleich angebetet und verherrlicht wird, der geredet hat durch die Propheten.

Und an eine heilige Katholische und apostolische Kirche;

Ich bekenne eine Taufe zur Vergebung der Sünden;

Und erwarte die auferstehung der Todten;

Und das Leben der zukünftigen Welt. Amen.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΟ ΜΩΣΑΪΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

ΕΚ ΤΩΝ ΠΗΓΩΝ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΓΡΑΦΗΣ ΑΡΥΟΜΕΝΟΝ

Οἱ πολιτικοὶ νόμοι τοῦ Ἑβραικοῦ ἔθνους, οἱ ἐν τῇ Πεντατεύχῳ τοῦ Μωυσέως (2) *περιληφθέντες καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν βιβλίων τῆς ἱερᾶς Γραφῆς διαφωτιζόμενοι, ἀποτελοῦσι τιμαλφέστατον μνημεῖον πολιτισμοῦ πολλῷ τοῦ ἑλληνικοῦ προγενεστέρου, τοῦ ἐν πολλοῖς προελθόντος ἐκ τῆς ἀρχαιοτάτης ἑστίας τῆς ἐν Αἰγύπτῳ σοφίας, ὅπου ὡς υἱὸς θετὸς τῆς θυγατρὸς Φαραὼ ἐξεπαιδεύθη ὁ μέγας ἐκεῖνος νομοθέτης, ὁ πληρώσας τῆς δόξης*

(1) Σ. Δ. Χάριν ὁμολογοῦμεν οὐ μικρὰν τῷ διαπρεπεῖ νομομαθεῖ κ. Ἱδρωμένῳ ἐπὶ τῇ ἐπιστημονικῇ αὐτοῦ διατριβῇ, ἣν παντὶ φιλομούσῳ θερμῶς συνιστῶμεν. Πεποίθαμεν, ὅτι ὁ κ. Ἱδρωμένος θὰ τιμήσῃ τὰς στήλας τοῦ περιοδικοῦ ἡμῶν καὶ δι' ἄλλων τοιούτων σπουδαίων διατριβῶν.

(2) Ἡ Πεντάτευχος ἐγράφη τῷ 1451 π. Χ. περὶ τοὺς χρόνους Μεριφὰχ υἱοῦ Ῥαμεσσῆ Β'. Μερμάν, ἢ καθ' Ἕλληνας Σεσώστριος.

(1) Εἰνεξείλημμένον ἐκ τῆς λειτουργίας τῶν Παλαιοκαθολικῶν τῆς Ζυρίχης. Εἶνε δὲ ἐντελῶς ὅμοιον πρὸς τὸ ἡμέτερον Σύμβολον.

[illegible]

ὑπὸ [illegible] ἐν τῷ μουσείῳ τῶν [illegible] ἢ [illegible] ἐν τοῖς [illegible] (6) Ὡς καὶ ἐβρέθησαν δὲ ἡ τῆς [illegible] ἐν τοῖς πληρωμάσι καὶ [illegible] τῶν [illegible] ἐπὶ πολὺ [illegible] τῆς Εὐφράτης [illegible]

(1) Ἐκτεθέντα τὸν Μωϋσῆν ἀνείλετο ἡ θυγατηρ [illegible] καὶ ἀνεδέξατο αὐτὸν ἑαυτῇ εἰς υἱόν καὶ ἐπέθη Μωϋσῆς πάσῃ σοφίᾳ Αἰγυπτίων· ἦν δὲ δυνατὸς λόγοις καὶ ἔργοις. (Ἔξοδ. α'. 15 ἐπ. — [illegible] Ἀποστ. ζ'. 21, 22. — Παύλου ἐπιστ. πρὸς [illegible] ια'. 23 ἐπ.)

(2) «Μὴ νοείσητε, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφήτας· οὐκ ἦλθον καταλῦσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι». (Ματθ. ε'. 17). «Ὁδηγὸς εἰς τὸν Χριστὸν ὁ νόμος. Ἐπιστρεφόμεθα δὲ πρὸς τοῦτον διὰ τῆς ἐγγράφου τῷ Μωϊσῆ». (Παύλου πρὸς Ρωμ. ι'. 4).

(3) Troplong. De l' influence du Christianisme le droit civil des Romains. Paris, 1855.

(4) Andax Japeti genus (Horat. od. III).

(5) «Καὶ ἔστω ἔσται κεῖται ἐπὶ βίβλου τῆς ὁδῆς καὶ γράψει ἑαυτῷ τὸ Δευτερονόμιον τοῦτο εἰς [illegible] παρὰ τῶν ἱερέων τῶν Λευιτῶν, καὶ ἀναγνώσεται αὐτὸ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ἵνα μαθῇ φοβεῖσθαι τὸν Κύριον τὸν θεὸν αὐτοῦ [illegible] τὰ ῥήματα τοῦ νόμου τούτου καὶ τὰ ὁρισθέντα ταῦτα, ἀλλὰ ἐν τοῖς ἐπιτάγμασι τούτοις [illegible] ἀδελφῶν αὐτοῦ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ». (Ἔξοδ. κθ'. 25.—Λευιτ. κε'. 36, 37.—Δευτερον. κγ'. 19). Κατὰ τὰς βασιλικὰς διατάξεις, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὁ ἐτήσιος τόκος [illegible] ἐξ τῶν ἑκατὸν, πλὴν ὅμως ἐξ αὐτοῦ [illegible] τὸ κεφάλαιον. (ΚΑ'. ς'. 26). Οὔτε τοῖς Ἑλληνικοῖς ἔθνεσιν ἐπετρέπετο νὰ λάβωσιν, οὔτε οἱ χρηματοδοτοῦντες νὰ πλεονάσωσι τόκον πλέον τοῦ ἡμίσεος τῶν ἑκατόν. Καὶ οἱ ἀνατοκίζοντες ὑπεβάλλοντο εἰς δίκας. (ΚΓ'. γ'. 11).—Διὰ νεκρᾶς δὲ [illegible] ἀναγραφῆς ὅλως ὁ τόκος. (Ἀριστον. πρόχ. νόμ. Γ'. ζ'. 21) — Ἱερομένους τοκιστὴς καθαιρεῖται κατὰ τοὺς κανόνας τῆς Ἐκκλησίας. (Α'. Οἰκ. Συνόδου ιβ', καὶ ς'. Ὀπτομ. νόμ. ἐν Τρούλλῳ κκν. Γ'.)

(8) «Ἐὰν δὲ ἐνεχύρασμα ἐνεχράσῃς τὸ ἱμάτιον τοῦ πλησίου, πρὶν δυσῶν ἡλίου ἀποδώσεις αὐτῷ αὐτόν» (Ἔξοδ. κθ'. 26).— «Οὐκ ἐνεχυράσεις μύλον ἢ ἐπανῶνα ἐπὶ ψυχὴν οὗτος ἐνεχυράζει». (Δευτερονομ. κδ'. 6). — «Ἐὰν δὲ ὁ ἄνθρωπος πένηται, οὐ κοιμηθήσῃ ἐν τῷ ἐνεχύρῳ αὐτοῦ». (Αὐτόθι 12) — Πρβ. Πολ. Διατ. βιβλ. 235 § 1, 1, 7.

(4) «Οὐκ ἀποθανοῦνται πατέρες ὑπὲρ τέκνων καὶ υἱοὶ οὐκ ἀποθανοῦνται ὑπὲρ πατέρων. Ἕκαστος ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτοῦ ἀποθανεῖται». (Δευτερονομ. κδ'. 16). — Ἡ ἀπειλὴ αὕτη, ἣν ἀσύγγνωστος πρὸς τὴν θείαν δίκην, ἐν ταύτῃ τοῦ Κυρίου ἐπάγοντος ἁμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα καὶ ἐπὶ τέκνα τέκνων ἐπὶ τρίτην καὶ τετάρτην γενεάν». (Ἔξοδ. λδ'. 7).

(5) «Ὃς τύπτει πατέρα ἢ μητέρα αὐτοῦ θανάτῳ θανατοῦσθαι. Ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα αὐτοῦ θανάτῳ τελευτάτω». (Αὐτόθι, κα'. 15, 16).

(6) (Ἔξοδ. κα'. 28 ἐπ.)

(7) «Ἐὰν δὲ δι' ἔχθραν ὤσῃ αὐτὸν καὶ ἐπιρρίψῃ ἐπ' αὐτὸν πᾶν σκεῦος ἐξ ἐνέδρου καὶ ἀποθάνῃ, ἢ διὰ πληγὴν ἐπάταξεν αὐτὸν τῇ χειρὶ αὐτοῦ καὶ ἀποθάνῃ, θανάτῳ θανατοῦσθαι ὁ φονεύων». (Ἀριθ. λε'. 20, 21).

[illegible] ἐκ τῶν λευιτικῶν ἀγρῶν, [illegible] ἐπιστρεφόμενοι ἐπιστρεφόμενοι ἐπιστρεφόμενοι

μίαν τῶν ἐπὶ τούτῳ ἀνὰ τὴν χώραν ὡρισμένων πόλεων, ἕως οὗ δικασθῇ κατὰ νόμον. (1) Ἐνῷ δὲ τὰ λοιπὰ κατα τοῦ προσώπου ἀδικήματα καὶ αἱ ὕβρεις ἐτιμωροῦντο διὰ μαστιγώσεως μὴ ὑπερβαινούσης τὰς τεσσαράκοντα πληγάς, εἴτε διὰ χρηματικῆς ποινῆς ἢ ἀποζημιώσεως (2), εἰς τὰ κατὰ τῆς ἰδιοκτησίας (κλοπή, ὑπεξαίρεσις, ζημίαι) ἐπεβάλλετο ἡ ἀπότισις τοῦ διπλοῦ μέχρι τοῦ πενταπλοῦ τῆς ἀξίας, κατὰ τὰ εἰδικῶς ὁριζόμενα ἐν τῷ νόμῳ. Καὶ μὴ δυναμένου τοῦ ἐνόχου ν' ἀποζημιώσῃ, ἐπετρέπετο νὰ πωληθῇ καὶ ὑποβληθῇ εἰς δουλείαν, οὐδέποτε ὅμως ὑπὲρ τὰ ἓξ ἔτη. (3) Ἀλλ' ὁ τὸν δοῦλον αὐτοῦ τραυματίζων, εἰ καὶ ὀδόντος μόνον αὐτὸν ἀποστερήσας, ὑπεχρεοῦτο νὰ τὸν ἀπελευθερώσῃ. (4)

Ἐν τῇ ποινικῇ διαδικασίᾳ ὑπὸ τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου καθιεροῦτο ἡ δημοσιότης. (5) Αὐστηροτάτη δ' ἀπῃτεῖτο ἡ ἀπόδειξις τῆς ἐνοχῆς τοῦ κατηγορουμένου, τῆς μοναδικῆς μαρτυρίας ἀποκλειομένης ἐν ταῖς θανατικαῖς μάλιστα δίκαις. (6) Ἐπεβάλλετο ἡ ἀδιακρίτως τάξεως καὶ καταστάσεως ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης· (7) συνιστᾶτο τὸ ὅλως ἀνεπηρέαστον τῆς δικαστικῆς ψήφου (8) καὶ ἐν ταῖς ἀποφάσεσιν ἡ κατὰ γράμμα ἐφαρμογὴ τοῦ νόμου. (9)

(1) «Ἐὰν δέ τις ἐπιθῆται τῷ πλησίον αὐτοῦ ἀποκτεῖναι αὐτὸν δόλῳ καὶ καταφύγῃ ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου μου λήψῃ αὐτὸν θανατῶσαι. (Ἔξοδ. κα'. 14.— Γ'. Βασιλ. β'. 29—32). «Καὶ ἔσονται ὑμῖν ἓξ πόλεις φυγαδευτήρια φεύγειν ἐκεῖ τὸν πατάξαντα ἀκουσίως ἀπὸ ἀγχιστεύοντος τὸ αἷμα, καὶ οὐ μὴ ἀποθάνῃ ὁ φονεύων ἕως ἂν στῇ ἔναντι τῆς συναγωγῆς εἰς κρίσιν». (Ἀριθ. λε'. 11 ἐπ.)

(2) Δευτερονόμ. κε'. 1—3.

(3) Ἔξοδ. κθ'. 1, 3—7 καὶ κα'. 2.

(4) Ἔξοδ. κα'. 26, 27.

(5) Δευτερονόμ. κα'. 19. — Ρουθ δ'. 1 ἐπ. Ζαχ. κ'. 16.

(6) «Οὐκ ἐμμενεῖ μάρτυς εἰς μαρτυρῆσαι κατὰ ἀνθρώπου κατὰ πᾶσαν ἀδικίαν καὶ κατὰ πᾶσαν ἁμαρτίαν ἣν ἂν ἁμάρτῃ. Ἐπὶ στόματος δύο ἢ τριῶν μαρτύρων σταθήσεται πᾶν ῥῆμα. (Δευτερονόμ. ιθ'. 14, 15). «Ἐπὶ δυσὶ μάρτυσιν ἢ ἐπὶ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθανεῖται ὁ ἀποθνήσκων. Οὐκ ἀποθανεῖται ἐφ' ἑνὶ μάρτυρι». (Αὐτόθι ιζ'. 16).

(7) «Καὶ πένητα οὐκ ἐλεήσεις ἐν κρίσει». (Ἔξοδ. κγ'. 3). «Οὐ λήψῃ πρόσωπον πτωχοῦ, οὐδὲ θαυμάσῃς πρόσωπον δυνάστου· ἐν δικαιοσύνῃ κρινεῖς τὸν πλησίον σου». (Λευιτ. ιθ'. 15).—«Δικαίωσις μία ὑμῖν ἔστω τῷ προσηλύτῳ καὶ τῷ ἐγχωρίῳ». (Αὐτόθι κδ'. 22). — «Οὐκ ἐπιγνώσεσθε πρόσωπα ἐν κρίσει, κατὰ τὸν μικρὸν καὶ τὸν μέγαν κρινεῖς». (Δευτερονομ. α'. 17).

(8) «Οὐ προστεθήσῃ μετὰ πλήθους ἐκκλῖναι μετὰ πλειόνων, ὥστε ἐκκλῖναι κρίσιν» (Ἔξοδ. κγ'. 2). Ἡ ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ μετάφρασις τοῦ Ἀγ. Ἱερωνύμου φέρει sinee in judicio plurimorum acquiesces Sententiae, ut a vero deviant ("Ορα καὶ Pastoret, Hist. de la legisl. des hebreux. Tom. III. Ch. IX. p. 251 Paris 1817).

(9) «Οὐ προσθήσετε πρὸς τὸ ῥῆμα ὃ ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν, καὶ οὐκ ἀφελεῖτε ἀπ' αὐτοῦ, φυλάσσεσθε τὰς ἐντολὰς Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν», (Δευτερονομ. δ'. 2). «Καὶ εἶπε τοῖς κριταῖς, ἴδετε τί ποιεῖτε, ὅτι οὐκ ἀνθρώπῳ ὑμεῖς κρίνετε, ἀλλ' Κυρίῳ καὶ μεθ' ὑμῶν λόγος κρίσεως». (Β'. Παραλ. Βασ. Ἰούδα ιθ'. 6).

Πρὸς ἐξακρίβωσιν τῶν ἀρχῶν τοῦ μωσαϊκοῦ δικαίου καὶ τοῦ κατὰ πόσον ἐπέδρασαν ἐπὶ τῶν νεωτέρων νομοθεσιῶν, ἣν ἐπάνω ἐξέθημεν παντοῖαι τοῦ πολιτικοῦ νόμου διατάξεις αἱ ἐν τῇ ἱερᾷ Γραφῇ ἐσπαρμέναι, ἐπιμελῶς νὰ διακριθῶσιν ἀπὸ τῶν θρησκευτικῶν καὶ τελετικῶν κυρίως παραγγελμάτων, διερμηνευθῆναι τῇ συμπαραβολῇ τῶν ἐν αὐτῇ συσχετιζομένων χωρίων, ἔδει δὲ καὶ τὰ οὕτω συνειλεγμένα στοιχεῖα ν' ἀναχθῶσι μεθοδικῶς εἰς ἐπιστημονικὸν σύστημα. Ὡς δοκίμιον τοιαύτης μελέτης εἶχον ἄλλοτε ἐκδώσῃ Διάγραμμα τοῦ ἑβραϊκοῦ δικαίου μετὰ παρεκβάσεων εἰς τὰ βιβλία τῆς ἱερᾶς Γραφῆς (1), τελευταῖον δὲ διαρρυθμίσας τὴν κατάταξιν μετὰ τῶν προσθηκῶν καὶ ἀναγκαίων ἀναπτύξεων, ἐκθέτω παραθετέα τὰ ἐδάφια αὐτὰ τοῦ κειμένου τῆς ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ ἀρχαιοτέρας πασῶν μεταφράσεως τῶν Ἑβδομήκοντα (2).

Τὸ μωσαϊκὸν δίκαιον δέον νὰ μένῃ ἀσύγκριτον πρὸς τὰς ταλμουδικὰς διατάξεις τὰς ὑπὸ τῶν ῥαββίνων ὕστερον ἐπενεχθείσας αἱ ἐκ τούτων προελθοῦσαι διάφοραι καὶ μεταβολαὶ ἀκριβῶς καὶ ἐπισταμένως διευκρινισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἐξ ἑβραίων Ἐδουάρδου Gans τῇ συγγραφῇ αὐτοῦ «Περὶ τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου ἀναπτυσσομένου ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ» (3) ἀλλ' αἱ τοιαῦται μεταβολαὶ λέγει Gans κυμαινόμεναι μεταξὺ ἀνατολικῶν δυνάμεων καὶ εὐρωπαϊκῶν ἰδεῶν ἠλλοίωσαν ὑπὸ τὸ Ταλμοὺδ ἐπὶ τοσοῦτον τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἑβραϊκοῦ λαοῦ, ὥστε κατέστησαν αὐτὸν τελείως διάφορον τοῦ μορφωθέντος ὑπὸ τὸν μωσαϊκὸν νόμον τὸν ἀποτελέσαντα τὴν ὑψηλοτέραν φρασιν τοῦ ἀνατολικοῦ κόσμου. (4) Περὶ τῶν μουδικῶν ὅμως διατάξεων οὐδεὶς λόγος.

(1) «Εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς Μωϋσῆν Ἐγώ εἰμι ὁ ὤν.» (Ἔξοδ. γ'. 14)—«Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, κτλ.» (Γένεσ. α'. 1 ἐπ.) «Ὅγε δὴ μάλιστα, τὸ καθ' αὑτὸ καὶ ταὐτὸν ἀεὶ διαφέρει τοῦ δι' ἕτερον καὶ μηδέποτε ὡσαύτως ἔχοντος. Ὅτι τὸ μέν, οὔτε ἔσται ποτὲ μὴ ὄν, οὔτε γέγονε καὶ διὰ τοῦτο πάντως καὶ ὄντως ὄν ἐστι κτλ.» Πλουτάρχ. ἠθικά· πρὸς Κολώτην. Ἔκδ. Basil. 1574, p. 630.

(2) «Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν, ἄρρεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς, καὶ ηὐλόγησεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς λέγων, αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πλήρωσατε τὴν γῆν καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς.» (Γένεσ. α'. 27,28.) — «Ἰδοὺ δέδωκα πρὸ προσώπου σου σήμερον τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον, τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν... τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν κατάραν· καὶ ἔκλεξε τὴν ζωήν, ἵνα ζῇς σὺ καὶ τὸ σπέρμα σου.» (Δευτερονόμ. λ'. 15,19.)

(3) «Ἐν ἡμέρᾳ ἐκδικάσεως ἀνταποδώσω ἐν καιρῷ ὅταν σφαλῇ ὁ ποδὸς αὐτῶν... Ἴδετε, ὅτι ἐγώ εἰμι καὶ οὐκ ἔστι Θεὸς πλὴν ἐμοῦ. Ἐγὼ ἀποκτενῶ καὶ ζῆν ποιήσω, πατάξω, κἀγὼ ἰάσομαι, καὶ οὐκ ἔστιν ὃς ἐξελεῖται ἐκ τῶν χειρῶν μου.» (Δευτερονόμ. λβ'. 35—39.)

(4) Lerminier, introd. génér. à l' hist. du droit.—Paris, 1829 p. 11.

(5) Γένεσ. ιζ'. 10-14.—Ἔξοδ. δ'. 24—26.

(6) Γένεσ. η0'. 16 ἐπ.

(7) Γένεσ. λκ'. 8.—Λευιτ. ιη'. 18.—Δευτερον. κε'. 5—10.

(8) Ἰωάν. ζ'. 22 — Ματθ. ι0'. 8.—Πράξ. ἀποστ. ιε'. 22 ἐπ.—Ἀποστ. καν. ι0'.

ἐνταῦθα, τῆς ἡμετέρας μελέτης ἐχούσης ἀποκλειστικὸν ἀντικείμενον τὰς διατάξεις τοῦ δικαίου καθὰ ἐν τῷ νόμῳ Μωϋσέως κυρίως διετυπώθησαν.

Ἐξερευνῶντες τὰς φιλοσοφικὰς ἀρχὰς τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου καθορῶμεν αὐτὸν στηριζόμενον ἐπὶ τριῶν κυρίως δογμάτων: α'. τῆς ὑπάρξεως ἑνὸς μόνου ἀοράτου, αἰωνίου, ἀπείρου ὄντος, δημιουργοῦ τοῦ παντός (1), μεθ' οὗ οὐδαμῶς αὐτὸ συγχέεται ὡς ἐν τῷ ἐνδικῷ τῆς φύσεως πανθεϊσμῷ· β'. τῆς ἐλευθερίας ἥτις καλῶς ὁ ἄνθρωπος χρώμενος προώρισται εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς γῆς καὶ τὴν ἐπ' αὐτῆς εὐημερίαν, καταχρώμενος δὲ καθίσταται ἀθλιώτατος (2)· γ'. τῆς θείας δικαιοσύνης, θᾶττον ἢ βράδιον ἀμειβούσης τὴν ἀρετὴν καὶ ἀναποδράστως τιμωρούσης τὴν κακίαν. (3)

Ἐν τούτοις ἐδέησεν ὁ Μωϋσῆς, λέγει ὁ Lerminier (4) νὰ ἐμμορφωθῇ πρὸς τὰ ἀρχαιότερα ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν ἑβραίων, τὰ μὲν τηρήσας, τὰ δὲ μεταρρυθμίσας ἢ καταργήσας ἐν τῇ διατυπώσει τῆς αὐτοῦ νομοθεσίας ὥστε ἀνεδείχθη λάτρις τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἀκάμπτος ἅμα ἀναμορφωτής. Τοιαῦται ἦσαν αἱ ἀρχαιότεραι πατριαρχικαὶ παραδόσεις τῆς περιτομῆς (5), τῆς πολυγαμίας (6), τοῦ ἀνδραδελφικοῦ γάμου (levirатus) (7), ἃς ἐκράτησεν εἴτε ἠνέχθη ὁ μωσαϊκὸς νόμος, εἴτε δ' ἀπεκήρυξε καὶ κατήργησεν ὁ Χριστιανισμός. (8) Ἀλλὰ προϊδὼν ὁ Μωϋσῆς τὴν ἐν τῷ μέλλοντι ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς νομοθεσίας αὐτοῦ ἠθικὴν βελτίωσιν καὶ τὴν ἀναγκαίαν ἑπομένως αὐτῆς μεταρρύθμισιν προεῖπε τὴν ἐμφάνισιν προφήτου ὡς αὐτόν, παραγγέλλων τῷ ἑβραϊκῷ ἔθνει ἵνα ἀποδεχθῇ τὸ κήρυγμα ἐκείνου ἐπὶ ἀπειλῇ θείας δίκης κατὰ τῶν μὴ ἀποδεξομένων τοὺς λόγους αὐτοῦ. (1)

Ἀπὸ τοῦ μετὰ τὸν Μωϋσῆν ἀμέσως διαδεξαμένου τοῦ ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ τὴν ἀρχηγίαν Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ καὶ ὡς πολεμάρχου ὁδηγήσαντος τοὺς ἑβραίους εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς Παλαιστίνης, ὡς γῆς τῆς ἐπαγγελίας, μέχρι τῆς εἰς Βαβυλῶνα αἰχμαλωσίας καὶ ἐπιστροφῆς αὐτῶν εἰς Ἱερουσαλήμ, οὐκ ὀλίγοι ἐν τῷ μεσολαβήσαντι χιλιετεῖ διαστήματι (1451—445 π. Χ.) προφῆται μεταξὺ τοῦ ἑβραϊκοῦ λαοῦ ἀνεδείχθησαν, καὶ τῶν ἑξοχωτέρων αὐτῶν οἱ λόγοι ἐν τοῖς βιβλίοις τῆς ἱερᾶς Γραφῆς διεσώθησαν· ἀλλ' οὗτοι πάντες εἴτε πρὸς διδασκαλίαν καὶ στερέωσιν ἐκήρυξαν τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, πολλάκις ἀθετηθέντος, εἴτε τὴν ἀποκατάστασιν αὐτοῦ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ καὶ τὴν ἔλευσιν τοῦ προσδοκωμένου Μεσσίου εἰς παλινόρθωσιν τῆς βασιλείας τοῦ Ἰσραὴλ προήγγελλον· οὐδεὶς δὲ τῶν προφητῶν ἐγένετο ὡς ὁ Μωϋσῆς νομοθέτης. (2)

Τελευταῖος προφήτης ἀνεφάνη ὁ βαπτιστὴς Ἰωάννης. Ἐπερωτώμενος δὲ ὑπὸ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἱερέων καὶ φαρισαίων τίς ἦν, ἀπεφήνατο ὅτι οὐκ ἦν αὐτὸς ὁ Χριστός, ἀλλὰ πρόδρομος ἐκείνου, οὗ οὐκ ἦν ἄξιος ἵνα λύσῃ τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος. (3)

Συμπληρῶν δὲ καὶ μεταρρυθμίζων τὸν μωσαϊκὸν νόμον, ὁ ἐκ γένους Ἀβραὰμ καὶ ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ τῶν ἑβραίων ἐπιφανεὶς Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδίδαξεν ὅτι ὁ φοβερὸς Θεὸς τοῦ ἐκλεκτοῦ ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ οὐκ ἦν Θεὸς αὐτοῦ μόνον, ἀλλὰ παντὸς γένους ἀνθρώπων, καὶ ὅτι ὡς τέκνα κοινοῦ πατρὸς τὰ ἔθνη πάντα

(1) «Προφήτην ἐκ μέσου σου ἐκ τῶν ἀδελφῶν σου, ὡς ἐμέ, ἀναστήσει σοι Κύριος ὁ Θεός σου, αὐτοῦ ἀκούσεσθε... Εἶπε Κύριος πρός με· προφήτην ἀναστήσω αὐτοῖς ἐκ μέσου τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν, ὥσπερ σέ, καὶ δώσω τὸ ῥῆμά μου ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, καὶ λαλήσει αὐτοῖς καθ' ὅτι ἂν ἐντέλλωμαι αὐτῷ, καὶ ὁ ἄνθρωπος ὃς ἂν μὴ ἀκούσῃ τῶν λόγων αὐτοῦ, ὅσα ἂν λαλήσῃ ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου ὁ προφήτης, ἐγὼ ἐκδικήσω ἐξ αὐτοῦ.» (Δευτερονόμ. ιη'. 15—19.)

(2) Τοῦτο βεβαιοῦται καὶ ἐκ τοῦ τελευταίου κεφαλαίου τοῦ Δευτερονομίου, ἐν ᾧ, λόγου γενομένου περὶ τῆς τελευτῆς τοῦ Μωϋσέως, προστίθεται ὅτι «οὐκ ἀνέστη ἔτι προφήτης ἐν Ἰσραὴλ ὡς Μωϋσῆς.» (λδ'. 10) Τὴν προσθήκην ταύτην ὁ ἐκλατινίσας τὴν ἱερὰν Γραφὴν Ἅγ. Ἱερώνυμος ἀποδίδωσι τῷ ἱερεῖ Ἔσδρᾳ, τῷ ἐξιστορήσαντι τὰ τῆς ἀνοικοδομήσεως τοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ ναοῦ καὶ ἀνακηρύξαντι τὸν μωσαϊκὸν νόμον μετὰ τὴν ἐκ Βαβυλῶνος ἐπιστροφὴν τῶν ἑβραίων. 536—445 π. Χ.). Ὅρα Ἱερεὺς Β'. α'. 1.—8'. 24.—ς'. 15.—Νεεμ. η'. 1—8 καὶ ι'. 29.

(3) Ἰωάνν. α'. 19—27.

ἀποτελοῦσι μίαν μόνην ἀδελφῶν οἰκογένειαν (1), ὅτι ἡ πρώτη καὶ μεγάλη τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου ἐντολὴ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπης οὔτε εἰς τὰς ψυχικὰς καὶ τὰς τελετάς, οὔτε εἰς τὰς ἐντεύξεις προσευχὰς καὶ πρὸς ἐπίδειξιν ἐλεημοσύνης, νηστείας καὶ λοιπὰς παρατηρήσεις συνέστραται (2), ἀλλ' εἰς τὴν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ λατρείαν τοῦ Θεοῦ (3), ὅτι ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη καὶ ἀφοσίωσις ἀληθῶς ἐκπληροῦται διὰ τῆς πρὸς πάντας ἀνθρώπους ἄνευ διακρίσεως φυλῆς, γένους ἢ τάξεως, οὐκ ἐπ' ἀντιλλάγματι, καὶ διὰ τῆς πρὸς τοὺς κακολογοῦντας ἔτι καὶ κακοποιοῦντας ἡμᾶς συγγνώμης καὶ ἀγαθοποιΐας (4), καὶ ἐξοχὴν μάλιστα διὰ τῆς αὐταπαρνήσεως καὶ ἐπιλοιδυσίας ἐν τῇ κηρύξει τῆς ἀληθείας καὶ τῇ ὑποστηρίξει τοῦ δικαίου (5), καὶ ὅτι ἀνεκτίμητός ἐστι τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἡ ἀξία μηδὲν ἐχούσης ἀντάλλαγμα (6)· διὸ καὶ πάντων ἐπιδιωκτέα καθίσταται ἡ ἠθικὴ τελειοποίησις τοῦ ἀνθρώπου, ἀπορουστέα δὲ ἡ τε δουλεμπορία καὶ τοῦ ἀσθενεστέρου φύλου ὁ ἐξευτελισμός. (7)

Ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ καὶ τοῦ θείου τούτου κηρύγματος προέκυψαν τὰ κυρίως χριστιανικὰ δόγματα τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς μεταξὺ ἀνθρώπων ἰσότητος — τῆς ἀνυψώσεως τῆς γυναικὸς εἰς τὴν ἐμκρέπουσαν αὐτῇ θέσιν — τῆς καταργήσεως τῆς δουλείας, τοῦ ἐξαγιασμοῦ τῶν αἰχμαλώτων καὶ τῆς ἀνοχῆς τοῦ κοινοῦ — τοῦ χριστιανοῦ ἐπὶ τέλους τὴν κοσμικὴν ἐκὸ τῆς ἀνωμαλίας ἐξουσίαν (1), ἔκερ εἰ καὶ πολλάκις παραγνωριζόμενα, διαυχὼς ἐν συγχρόνῳ πρὸς τὸ ὅλον συμφέροντα καὶ εἰς κοινωνικὰ καὶ θρησκευτικὰ κέντρα, ἔχουσαν βεβαιῶσαι τὰ κατεβάλλοντο τοῦς τρόπαιοῦνους τῆς κοινωνικῆς προόδου φροντίδος, καὶ ἐκκρηκτικὰ ἀκανέλεσιν οὐσιωδῶς τὸν πολύκερον κολοσσιαῖον τῶν δόντων ἀκατάσχετον ὁδηγῶν πρὸς τὴν ἐλευθ ... τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος τελειοποίησιν.

Ἀλλὰ χαρακτηριστικώτατον τοῦ χριστιανισμοῦ δόγμα ἐστὶ τὸ τῆς θείας χάριτος, ἥτοι τῆς ἀπείρου τοῦ Θεοῦ ἐφ' ἡμᾶς κατοικίας, πρὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀγάπης, ἣς ἔκεν πάσα τοῦ ἀτελοῦς ἀνθρώπου ἡ ἐφετὴ ἀνύχωρος καθ' ἑαυτὴν ἀκοπιάστοις εἰς σωτηρίαν. (2)

Θαυμα ἐν τῇ βίβλῳ τῆς Γενέσεως γράφεται ὅτι ὁ Θεὸς ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα αὐτοῦ καὶ ὁμοίωσιν, τὴν ἰδίαν αὐτοῦ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐμφυσήσας (3), καὶ ἀφ' τοῦ θεμελίου δὲ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀφ' τοῦ σωματικοῦ λοιπὸν ἐθεωρεῖτο ἀθάνατος, πεθάνατος ἐκ τοῦ δευτέρου τῆς παλαιᾶς βιβλίου τοῦ Ἰὼβ ἐμφαίνεται (4), τὸ δόγμα ὅμως τῆς ἐν μελλούσῃ ζωῇ μεταφυσικῆς εἰς αἰώνιον πανευφήμησιν τῶν ἐν εὐσεβείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ βιωσάντων, πολλοῖς δὲ τῶν ἐκφρόνων καὶ ἀθέων, οὗτε διεκυνοῦθη κα-

(1) Ἰωάν. β'. 10. — «οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος, οὐδὲ Ἕλλην· οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος· οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ· πάντες γὰρ ὑμεῖς εἷς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.» (Παύλου ἐπιστ. πρὸς Γαλάτας, γ'. 26.)

(2) Ματθ. ε'. 1 ἑπ. — ιζ'. 10—12. - κη' 21,22. — Μάρκ. ζ'. 14—23.

(3) «Πνεῦμα ὁ Θεὸς καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν.» (Ἰωάν. δ'. 24.) — «Ἐπὶ τοῖς ἔθνεσι τούτοις, εἶπεν ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἰησοῦ ὁ Ρενάν, ἀληθῶς υἱὸς Θεοῦ αὐτὸς ἀνεδείχθη· αὐτὸς πρῶτος ἀνήγγειλε τὸν λόγον, ἐφ' οὗ ἡ οἰκοδομὴ τῆς αἰωνίου θρησκείας ἐπερεισθήσεται καὶ τὴν καθαρὰν λατρείαν ἐθεμελίωσε, τὴν ἄνευ χρονολογίας καὶ ἄνευ πατρίδος, ἣν μέχρι συντελείας τῶν αἰώνων θὰ προσεύωσι πάντα τὰ εὐφενῆ πνεύματα· ἐν δὲ ἄλλοι πλανῆται κατοικοῦσι ὑπὸ λαγκίων καὶ ἠθικῶν ὄντων, ἡ θρησκεία αὐτῶν λόγιον ... καὶ διαφέρει τῆς ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ παρὰ τὴ πηγὴ τοῦ Ἰακὼβ κηρυχθείσης. Ὁ λόγος οὗτοῦ ἔλαμψεν ὡς ἀστραπὴ ἐν μέσῳ νυκτὸς ζοφώδους. Χίλια ὀκτακόσια ἔτη παρῆλθον ἕως οὗ τὰ ὄμματα τῆς ἀνθρωπότητος (τί λέγω! τοῦ ἀκεραστημορίου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους) πρὸς αὐτὴν ἐξικανοῦσθαι· ἀλλ' ἡ ἀστραπὴ ἀλμῆς καταστεῖλθήσεται μεσημβρινὸν φῶς καὶ μεθ' ὅλας τὰς ἀποκλανήσεις αὐτῆς ἡ ἀνθρωπότης ἐπανελθόνεται εἰς τὸν λόγον ἐκεῖνον τοῦ Ἰησοῦ ὡς πηγὴν ἀθάνατον ἐνεργείας τῆς πίστεως αὐτῆς καὶ ἐλπίδος.»

(4) Ματθ. ε'. 43. - Λουκ. ς'. 27.

(5) «Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι.» (Ματθ. ιστ'. 24, καὶ Ἰωάν. ιη'. 37.

(6) Μάρκ. η'. 36,37.

(7) Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός ἐστι.» (Ματθ. ε'. 48 καὶ ιθ'. 3 ἑπ.

(1) Ματθ. κδ'. 21. — Ἰωάνν. ιη'. 36

(2) «Ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἄνωθεν οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ... οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με ἐὰν μὴ ὁ πατήρ ὁ πέμψας με ἑλκύσῃ αὐτόν.» (Ἰωάνν. γ'. 3. — ιστ'. 44.) «Ἐν τούτῳ ἐστὶν ἡ ἀγάπη οὐχ ὅτι ἡμεῖς ἠγαπήκαμεν τὸν Θεόν, ἀλλ' ὅτι ὁ Θεὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς καὶ ἀπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἱλασμὸν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν.» (Ἰωάνν. Α'. καθολ. ἐπιστ. δ'. 10.) — «Τῇ γὰρ χάριτί ἐστε σεσωσμένοι διὰ τῆς πίστεως, καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ὑμῶν. Θεοῦ τὸ δῶρον· οὐκ ἐξ ἔργων ἵνα μή τις καυχήσηται.» (Παύλου ἐπιστ. πρὸς Ἐφεσ. β'. 8, 9.)

(3) Γένεσ. α'. 26, 27. - β'. 7.

(4) Τριστέγνεος τοῦ Ἀβραὰμ ὁ Ἰὼβ (ἀπὸ τοῦ ἐκ τῆς Ἄγης υἱοῦ αὐτοῦ Ἰσαὰκ, 1520 π. Χ.) ἀναφέρεται λέγων «Οἶδα γὰρ ὅτι λύτρωσίς ἐστιν ὁ λυόμενός με μέλλων ἐπὶ γῆς ἀναστήσει δέ μου τὸ δέρμα τὸ ἀναντλοῦν ταῦτα» (Ἰώβ. ιθ'. 25,26.) — Ἐν τῇ ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ μεταφράσει ὁ ἅγ. Ἱερώνυμος φησι «Scio enim quod Redemptor meus vivit, et in novissimo die de terra surrecturus sum: et rursum circumdabor pelle mea, et in carne mea videbo Deum meum.» Ἢ ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ ἐπίσης πρωτοτύπου ἀγλωσσὶ μεταφράσας ἔχει: For I know that my redeemer liveth, and that he shall stand at the latter day upon the earth: and though after my skin worms destroy this body, yet in my flesh shall I see God.»

ρίως ἐν τῇ μωσαϊκῇ πεντατεύχῳ· πᾶσαι αἱ ἐπὶ τῇ τηρήσει τῶν ἐντολῶν τοῦ θείου νόμου εὐλογίαι καὶ αἱ διὰ τὴν ἀθέτησιν αὐτῶν προαγγελθείσαι ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως κατάραι ἀφορῶσιν εἰς τὴν ἀπολαυὴν ἢ τὴν στέρησιν μόνον τῶν ἐπὶ γῆς ἀγαθῶν, οὐδ' ὑπαινίσσονται τὴν ἐν μελλούσῃ ζωῇ ἀνταπόδοσιν τῶν ἐν τῷ βίῳ πεπραγμένων. (1) Οὐκ ἦττον ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν καὶ ἡ μέλλουσα ζωὴ ἀνακηρύττονται ὑπό τε τοῦ Δαυὶδ ἐν τοῖς ψαλμοῖς (2), καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡσαΐου (3) καὶ Δανιὴλ (4) ἐν ταῖς προφητείαις αὐτῶν· ἐν ᾧ τὸ ὅραμα τοῦ Ἰεζεκιὴλ ἀναφέρεται μάλλον εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ἐν τῇ ὑποδουλώσει τῶν ἑβραίων ἀτονίσαντος μωσαϊκοῦ νόμου καὶ εἰς τὴν παλινόρθωσιν μιᾶς μόνης βασιλείας τοῦ Ἰσραήλ. (5) Μετὰ τὴν ἐν Νινευῇ καὶ Βαβυλῶνι αἰχμαλωσίαν τῶν ἑβραίων καὶ τὴν διασπορὰν αὐτῶν ἐν τοῖς ἔθνεσι τὸ δόγμα τοῦτο φαίνεται ἐπὶ τοσοῦτον παγιωθέν, ὥστε καὶ εἰς τὸ μαρτύριον, ὑπὲρ τῆς τηρήσεως τοῦ θείου νόμου, τοὺς ζηλωτὰς αὐτοῦ ἐνεθάρρυνε, (1) καὶ εἰς τὸν δεινὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνα τοὺς Μακκαβαίους ἐνεψύχωσε (2), καθάπερ ἐκ τῶν βίβλων τῆς συγχρόνου αὐτῶν ἐποχῆς βεβαιοῦται. (160—135 π. Χ.) (3)

Ἐντεῦθεν ἐκ τῶν δύο κυριωτέρων μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων αἱρέσεων, ἡ μὲν τῶν Φαρισαίων, ὡς ἐξ ἀγράφου πατριαρχικῆς παραδόσεως (1),

(1) «Ἐὰν ἀκοῇ ἀκούσῃς τῆς φωνῆς μου καὶ ποιήσῃς πάντα ὅσα ἂν εἴπωσι . . . καὶ λατρεύσῃς Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου, εὐλογήσω τὸν ἄρτον σου καὶ τὸν οἶνόν σου καὶ τὸ ὕδωρ σου, καὶ ἀποστρέψω μαλακίαν ἀφ' ὑμῶν. Οὐκ ἔσται ἄγονος οὐδὲ στεῖρα ἐπὶ τῆς γῆς σου· τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν σου ἀναπλήρώσω. Καὶ τὸν φόβον μου ἀποστελῶ ἡγούμενόν σου, καὶ ἐκστήσω πάντα τὰ ἔθνη εἰς οὓς σὺ εἰσπορεύῃ εἰς αὐτούς, καὶ δώσω πάντας τοὺς ὑπεναντίους σου φυγάδας.» (Ἔξοδ. κγ'. 22—27. — Δευτερονόμ. ς'. 1—3 καὶ 24, ζ'. 12—16. — ιγ'. 13—17. κζ'. 15—26. — κη' 1 ἕως τέλους. — λ'. 15—20. — λϛ'. 15—47. λγ'. 26—29.)

(2) Ἄνθρωπος ὡσεὶ χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ, ὡσεὶ ἄνθος τοῦ ἀγροῦ οὕτως ἐξανθήσει. Ὅτι πνεῦμα διῆλθεν ἐν αὐτῷ καὶ οὐχ ὑπάρξει καὶ οὐκ ἐπιγινώσεται ἔτι τὸν τόπον αὐτοῦ· τὸ δὲ ἔλεος τοῦ Κυρίου ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτόν» (ρϛ'. 15—17.) «Ἀνοίξαντός σου τὴν χεῖρα, Κύριε, τὰ σύμπαντα πλησθήσονται χρηστότητος· ἀποστρέψαντος δέ σου τὸ πρόσωπον, ταραχθήσονται· ἀνταναλεῖς τὸ πνεῦμα αὐτῶν καὶ ἐκλείψουσι καὶ εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν ἐπιστρέψουσιν, ἐξαποστελεῖς τὸ πνεῦμά σου, καὶ κτισθήσονται, καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς.» (ψαλμ. ργ'. 20—30.)

(3) «Ἀναστήσονται οἱ νεκροί σου καὶ ἐγερθήσονται οἱ ἐν τοῖς μνημείοις καὶ εὐφρανθήσονται οἱ ἐν τῇ γῇ· ἡ γὰρ δρόσος ἡ παρὰ σοῦ ἴαμα αὐτοῖς ἐστιν, ἡ δὲ γῆ τῶν ἀσεβῶν πεσεῖται.» (Ἠσαΐας, κς'. 19.)

(4) Καὶ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἀναστήσεται Μιχαὴλ ὁ ἄρχων ὁ μέγας ὁ ἑστηκὼς ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τοῦ λαοῦ σου· καὶ ἔσται καιρὸς θλίψεως, θλῖψις οἵα οὐ γέγονεν ἀφ' οὗ γεγένηται ἔθνος ἐπὶ τῆς γῆς ἕως τοῦ καιροῦ ἐκείνου· καὶ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ σωθήσεται ὁ λαός σου πᾶς ὁ εὑρεθείς, ὁ γεγραμμένος ἐν τῇ βίβλῳ, καὶ πολλοὶ τῶν καθευδόντων ἐν γῆς χώματι ἐγερθήσονται, οὗτοι εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ οὗτοι εἰς ὀνειδισμὸν καὶ εἰς αἰσχύνην αἰώνιον.» (Δανιήλ, ιϛ'. 1—2.)

(5) «Τάδε λέγει ἀδωναΐ Κύριος· ἰδοὺ ἐγὼ ἀνοίγω ὑμῶν τὰ μνήματα, καὶ ἀνάξω ὑμᾶς ἐκ τῶν μνημάτων ὑμῶν λαός μου, καὶ εἰσάξω ὑμᾶς εἰς τὴν γῆν τοῦ Ἰσραήλ . . . καὶ δώσω πνεῦμά μου εἰς ὑμᾶς καὶ ζήσεσθε, καὶ θήσομαι ὑμᾶς ἐπὶ τὴν γῆν ὑμῶν, καὶ γνώσεσθε ὅτι ἐγὼ Κύριος. . . Ἰδοὺ ἐγὼ λαμβάνω πάντα οἶκον Ἰσραὴλ ἐκ μέσου τῶν ἐθνῶν οὗ εἰσήλθοσαν ἐκεῖ, καὶ συνάξω αὐτοὺς ἀπὸ πάντων τῶν περικύκλω αὐτῶν, καὶ εἰσάξω αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν τοῦ Ἰσραήλ, καὶ δώσω αὐτοὺς εἰς ἔθνος ἐν ἐν τῇ γῇ μου, καὶ ἐν τοῖς ὄρεσι τοῦ Ἰσραὴλ· καὶ ἄρχων εἰς ἔσται πάντων αὐτῶν εἰς βασιλέα καὶ οὐκ ἔσονται οὐκέτι εἰς δύο ἔθνη, οὐδὲ μὴ διαιρεθῶσιν οὐκέτι εἰς δύο βασιλείας, ἵνα μὴ μιαίνωνται ἔτι ἐν ταῖς εἰδώλοις αὐτῶν, κτλ. (Ἐζεκιήλ, λζ'. 12, 14 καὶ 21—23.)

(1) «Ἐλεάζαρος τῶν πρωτευόντων γραμματέων, ἀνὴρ ἤδη προβεβηκώς, . . . μέλλων ταῖς πληγαῖς τελευτᾶν, ἀναστενάξας εἶπε· Τῷ Κυρίῳ τῷ τὴν ἁγίαν γνῶσιν ἔχοντι φανερόν ἐστιν ὅτι δυνάμενος ἀπολυθῆναι τοῦ θανάτου σκληρὰς ὑπομένω κατὰ τὸ σῶμα ἀλγηδόνας μαστιγούμενος, κατὰ ψυχὴν δὲ ἡδέως διὰ τὸν αὐτοῦ φόβον ταῦτα πάσχω.» (Β'. Μακκαβ. ς'. 1 καὶ 30). «Συνέβη δὲ καὶ ἑπτὰ ἀδελφοὺς μετὰ τῆς μητρὸς συλληφθέντας ἀναγκάζεσθαι ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἀπτεσθαι μάστιξι καὶ νευραῖς αἰκιζομένους· εἷς δὲ αὐτῶν γενόμενος πρόηγορος εἶπε· τί μέλλεις ἐρωτᾶν καὶ μανθάνειν παρ' ἡμῶν; Ἕτοιμοι γὰρ ἀποθνήσκειν ἐσμὲν ἢ πατρῴους νόμους παραβαίνειν. Ἔκθυμος δὲ γενόμενος ὁ βασιλεύς . . . τὸν γενόμενον αὐτῶν πρόηγορον προσέταξε γλωσσοτομεῖν· καὶ περισκυτίσαντας ἀκρωτηριάζειν τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν καὶ τῆς μητρὸς συνορώντων . . . Ὡς ὁ πρῶτος δὲ καὶ ὁ δεύτερος ἐν ἐσχάτῃ πνοῇ γενόμενος ἔπε· σὺ μὲν ἀλάστωρ ἐκ τοῦ παρόντος ἡμᾶς ζῆν ἀπολύεις, ὁ δὲ τοῦ κόσμου βασιλεὺς ἀποθανόντας ἡμᾶς ὑπὲρ τῶν αὐτοῦ νόμων εἰς αἰώνιον ἀναβίωσιν ἡμᾶς ἀναστήσει κτλ.». (Αὐτόθι, ζ'. 1 ἑπ.)

(2) «Θαυμασθέντες γὰρ ἐκεῖνοι οὐ μόνον ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων ἐπὶ τῇ ἀνδρείᾳ καὶ τῇ ὑπομονῇ, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν αἰκισαμένων, αἵτινι κατέστησαν τοῦ καταλυθῆναι τὴν κατὰ τοῦ ἔθνους τυραννίδα, νικήσαντες τὸν τύραννον τῇ ὑπομονῇ, ὥστε δι' αὐτῶν καθαρισθῆναι τὴν πατρίδα.» (Δ'. Μακκαβ. α'. 11).

(3) Ἐν τῷ βιβλίῳ Σοφίας τῷ ἀποδιδομένῳ τῷ Σολομῶντι, ἀλλ' ἀκανονίστῳ καὶ εἰς τὴν τελευταίαν αὐτῆν ἐποχὴν ἀναγομένῳ ἀναγινώσκεται «Δικαίων ψυχαὶ ἐν χειρὶ Θεοῦ καὶ οὐ μὴ ἅψηται αὐτῶν βάσανος Ἔδοξαν ἐν ὀφθαλμοῖς ἀνθρώπων τεθνάναι καὶ ἐλογίσθη κάκωσις ἡ ἔξοδος αὐτῶν, καὶ ἡ ἀφ' ἡμῶν πορεία σύντριμμα. Οἱ δὲ εἰσιν ἐν εἰρήνῃ· καὶ γὰρ ἐν ὄψει ἀνθρώπων ἐὰν κολασθῶσιν, ἡ ἐλπὶς αὐτῶν ἀθανασίας πλήρης κτλ. (Κεφ. Γ'. 1 ἑπ.) (Ἀποστ. κανν. πε'. — ς'. Οἰκουμ. Συνόδου κανν. β'. — Ἀθαν. τοῦ μεγ. ἐκ τῆς λθ'. ἑορτ. ἐπιστ. — Γρηγ. τοῦ Θεολ. ἔπη, — Ἀμφιλοχ. Ἰκονίου ἐκ τῶν πρὸς Σέλευκον Ἰάμβων. (Σύντ. Ἱερ. Καν Δ'. 78, 363 καὶ 365).

(4) «Νόμιμα πολλὰ τινα παρέδοσαν τῷ δήμῳ οἱ Φαρισαῖοι ἐκ πατέρων διαδοχῆς, ἅπερ οὐκ ἀναγέγραπται ἐν τοῖς Μωϋσέως νόμοις, καὶ διὰ τοῦτο ταῦτα τὸ Σαδδουκαίων γένος ἐκβάλλει». (Ἰωσήπου ἀρχαιολ. βιβλ. ιγ'. κεφ. 10 § 6). «Ψυχὴν πᾶσαν ἄφθαρτον, μεταβαίνειν δὲ εἰς ἕτερον σῶμα τὴν ἀγαθὴν μόνην, τὴν δὲ τῶν φαύλων ἀΐδιον τιμωρίᾳ κολάζεσθαι».

παρεδέχετο ἀνάστασιν καὶ νέαν ζωὴν μετὰ θάνατον· ἡ δὲ τῶν Σαδδουκαίων τὸ δόγμα τοῦτο ἠρνεῖτο καὶ κατειρωνεύετο. (1)

Τῆς ἀθανασίας τὸ δόγμα ἐπρέσβευον τὰ ἀρχαιότατα ἔθνη, ὡς οἱ Ἰνδοὶ (2), οἱ Αἰγύπτιοι ἐν τοῖς μυστηρίοις αὐτῶν (3), καὶ εἰς ἄκρον πεπολιτισμένοι λαοί, ὡς οἱ Ἕλληνες ἐν τοῖς Ἐλευσινίοις, ἅπερ καὶ παρὰ Ῥωμαίοις καθιερώθησαν. (4)

Ἡ ἀπέναντι τῆς ἐνδελεχοῦς τῶν ἐνοργάνων ὄντων φθορᾶς καὶ ἀναπλάσεως μηδ' ἐλαχίστου τῆς ὕλης μορίου ἀπολλυμένου, ἐπ' ἄπειρον ἀνάπτυξις καὶ πρόοδος τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ἡ εἰς τὰς παρεκτροπὰς τῆς ἐλευθερίας ἐπερχομένη φυσικὴ τιμωρία καὶ ὁ συμπαρομαρτῶν ἠθικὸς ἔλεγχος, — ἡ, ἐναντίον τῆς ἐν τῷ σύμπαντι ἁρμονίας καὶ τελειότητος, συνεχῶς ἐπιφαινομένη ἐν τῷ ἠθικῷ κόσμῳ, ἀταξία καὶ σύγχυσις, ἐκ τῆς θρασείας καταπιέσεως τοῦ δικαίου, τῶν παραφορῶν τοῦ φθόνου, τῆς στυγερᾶς συκοφαντίας, τοῦ θρησκευτικοῦ ἢ πολιτικοῦ φανατισμοῦ, καὶ τῆς πολλάκις ἐν τῷ βίῳ ἀτιμωρήτου μοχθηρίας, ἐνέπνευσαν τῇ ἀνθρωπίνῃ συνειδήσει τὴν ἐλπίδα μελλούσης ζωῆς, ἐν ᾗ ἀπόκειται τῆς ἀναξιοπαθούσης ἀρετῆς ἡ δικαίωσις καὶ ἡ πόλασις τῆς ἐν τῷ βίῳ θριαμβευσάσης κακίας. Ἐντεῦθεν ἐμυσταγωγήθη τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα εἰς τὸ πανάρχαιον καὶ ἐν τοῖς μάλιστα ἀνεπτυγμένοις λαοῖς ἐπικρατῆσαν δόγμα τῆς ἰδίας ἀθανασίας.

Τὸ ἐν ταῖς δειναῖς περιπετείαις, ταῖς δδύναις τῆς ζωῆς καὶ ταῖς κοινωνικαῖς ἀδικίαις παρήγορον τοῦτο δόγμα, ἀποτρεπτικὸν δὲ μάλιστα τῆς κακίας, ὅπου ἡ ἰσχὺς τοῦ νόμου οὐκ ἀφικνεῖται, ἀνεκήρυξεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ διδασκαλίᾳ αὐτοῦ, ὡς ἔλλογον καὶ ἀναγκαίαν συνέπειαν τῆς πνευματικῆς ὑποστάσεως καὶ ἠθικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐλευθερίας, ἅμα δὲ τῆς θείας δικαιοσύνης καὶ ἀγαθότητος. Ὅτι ὁ νόμος, εἶπεν ὁ Εὐαγγελιστής, διὰ Μωσέως ἐδόθη· ἡ χάρις (1) καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο. (2)

Μιχ. Στεφ. Ἰδρωμένος.

(Τοῦ αὐτοῦ Ἰουδ. πολιτ. βιβλ. 6'. κεφ. η'. § 13)· «Σαδδουκαῖοι ψυχῆς τε τὴν διαμονὴν καὶ τὰς καθ' ᾅδου τιμωρίας καὶ τιμὰς ἀναιροῦσιν». (Αὐτόθι § 14).

(1) (Ματθ. εὐαγγ. κδ'. 23 ἐπ. — Πράξ. Ἀποστ. κγ'. 8).

(2) Ὅρα ἐν Ἰτισάχᾳ Σαμουτσάϊα (συλλογῇ τῶν ἐν τῇ Μαχαβαράτᾳ ἑρμηνευομένων Βεδῶν θρησκευτικῶν καὶ πολιτικῶν δογμάτων)· μετάφρ. Δ. Γαλανοῦ. Ἔκδ. Γ. Κ. Τυπάλδου, ἐν Ἀθ. 1851, εἰσαγ. σ. κς'. ἐπ. καὶ κεφ. θ'. «Περὶ ἔργων ἐξ ὧν πορεύεται ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν ᾅδην ἢ εἰς τὸν οὐρανόν».

(3) «Ἐμοὶ δὲ δοκοῦσι, πλείονας λῦσαι καὶ μείζονας ἀπορίας οἱ τὸ τῶν δαιμόνων γένος ἐν μέσῳ θεῶν καὶ ἀνθρώπων θέντες, καὶ τρόπον τινὰ τὴν κοινωνίαν ἡμῶν συνάγον εἰς ταὐτὸ καὶ συνάπτον ἐξευρόντες· εἴτε μάγων τῶν τε περὶ Ζωροάστρην ὁ λόγος οὗτός ἐστιν, εἴτε Θρᾷκιος ἀπ' Ὀρφέως, εἴτ' Αἰγύπτιος ἢ Φρύγιος, ὡς τεκμηριώμεθα, ταῖς ἑκατέρωθι τελεταῖς ἀναμεμιγμένα πολλὰ θνητὰ καὶ πένθιμά τινα τῶν ὀργιαζομένων καὶ δρωμένων ἱερῶν ὁρῶντες . . . Ἕτεροι δὲ μεταβολὴν τοῖς τε σώμασιν ὁμοίως ποιοῦσι καὶ ταῖς ψυχαῖς· ὥσπερ ἐκ γῆς ὕδωρ, ἐκ δὲ ὕδατος ἀήρ, ἐκ δὲ ἀέρος πῦρ γεννώμενον ὁρᾶται, τῆς οὐσίας ἄνω φερομένης, οὕτως ἐκ μὲν ἀνθρώπων εἰς ἥρωας, ἐκ δὲ ἡρώων εἰς δαίμονας, αἱ βελτίονες ψυχαὶ τὴν μεταβολὴν λαμβάνουσι. Ἐκ δὲ δαιμόνων ὀλίγαι μὲν ἔτι χρόνῳ πολλῷ δι' ἀρετῆς καθαρθεῖσαι παντάπασι θειότητος μετέσχον, ἑνίαις δὲ συμβαίνει μὴ κρατεῖν ἑαυτῶν, ἀλλ' ὑφιεμέναις καὶ ἀναλυομέναις πάλιν σώμασι θνητοῖς, ἀλαμπῆ καὶ ἀμυδρὰν ζωήν, ὥσπερ ἀναθυμίασιν, ἴσχειν». (Πλουτάρχου, ἐν τοῖς ἠθικοῖς, περὶ τῶν ἐκλελοιπότων χρηστηρίων. — Ἔκδ. Βασ. 1574 σελ. 18).

(4) Τὰ μυστήρια ταῦτα, ἔκπαλαι τελούμενα ἀνὰ τετραετίαν ἐν Κρήτῃ, παρὰ Λακεδαίμοσι καὶ ἄλλοις λαοῖς τῆς Πελοποννήσου, εἰσήχθησαν ἐν τῇ Ἀττικῇ ἀπὸ τοῦ 1356 π. Χ. ἔτους τελούμενα ἐν Ἐλευσῖνι καθ' ἕκαστον πέμπτον ἔτος. Ἐν αὐτοῖς ἐμυοῦντο ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες ἀμέμπτου διαγωγῆς μετ' αὐστηροτάτην δοκιμασίαν. Ἦσαν ἀπαράδεκτοι οἱ βάρβαροι, αἱ γόησσαι καὶ οἱ ἀκουσίως ἔτι ἀνθρωποκτονήσαντες. Τῶν μεμυημένων αἱ ψυχαὶ μετὰ θάνατον ἀπελάμβανον μεγάλης δόξης εἰς τὰ Ἠλύσσια πεδία ὑπὸ ἕτερον ἥλιον καὶ ἄλλα ἄστρα ἐν μέσῳ μεγαλοπρεπεστάτης φύσεως καὶ ἐν ἀΐδίῳ μακαριότητι· ἐνῷ αἱ ψυχαὶ τῶν ἐν τῷ βίῳ ἁμαρτησάντων κατεδικάζοντο εἰς ζωὴν πλήρη βασάνων καὶ ἀθλιότητος. Τὰ μυστήρια ταῦτα εἰσαχθέντα καὶ ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ Ἀδριανοῦ κατηργήθησαν ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου. Διήρκεσαν δὲ περὶ τὰ 1800 ἔτη.

ΠΩΣ ΔΥΝΑΤΑΙ ΝΑ ΓΙΝΗ ΤΙΣ ΕΥΔΑΙΜΩΝ (3)

ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΠΡΩΗΝ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΚΟΜΠΟΘΕΚΡΑ

I

Περὶ τοῦ πόθου καὶ τῆς ἐκζητήσεως τῆς εὐδαιμονίας

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ)

Ὥσπερ τρυφερόν τι ἄνθος ἀναπετάννυσι τὰ φύλλα του εἰς τὰς πρώτας ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, οὕτω καὶ ἡ καρδία ἡμῶν ἀνοίγεται ἐν μόνῃ τῇ ἰδέᾳ τῆς εὐδαιμονίας. Ποῖον εἶνε τὸ νοητικὸν καὶ αἰσθητικὸν ὄν, ποῖος εἶνε ὁ ἄνθρωπος, ὁ μὴ ἐπιθυμῶν νὰ ᾖ εὐδαίμων! Ῥοπὴ ἀκατάσχετος, γλυκὺ ἔνστικτον τῆς φύσεως, ὁ πόθος οὗτος εἶνε ἐν ἡμῖν ἡ μᾶλλον αἰσθητὴ ἀπόδειξις τῶν εὐεργετικῶν σκοπῶν Ἐκείνου, ὅστις ἔδωκεν ἡμῖν τὴν ὕπαρξιν· ἐδημιούργησεν ἡμᾶς διὰ τὴν εὐδαιμονίαν, διὰ τὴν μακαριότητα! Θεὲ πανάγαθε! Ὦ Σύ, οὗ τινος ἡ ἀγαθότης αὐτὴ ἀποτελεῖ τὴν οὐσίαν· Σὺ ὁ ποιῶν νὰ λάμπῃ εἰς τὰ ὄμματά μας τὸ λαμπρὸν ἄστρον τῆς ἡμέρας, ὅπερ μᾶς φωτίζει, μᾶς θερμαίνει καὶ μᾶς ζωογονεῖ· Σὺ ὁ σπείρων τόσα ἀγαθὰ ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν· Σὺ ὁ ἑνῶν διὰ τῶν δεσμῶν τοῦ αἵματος, τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, τῆς ὁμοιοπαθείας, τῶν ἀναγκῶν καὶ ἀμοιβαίων ὑπηρεσιῶν πάντα τὰ ὄντα, ἐν οἷς ηὐδόκησας νὰ ἐγχαράξῃς χαρακτηριστικά τινα τῆς Σῆς σεβαστῆς ὁμοιώσεως· Σὺ Θεέ μου, Πάτερ μου, ἔμπνευσόν με! Ποίησον, ὅπως εἰσδύσῃ ἐν τῇ ψυχῇ μου τὸ θεῖον ἐκεῖνο πῦρ, ὅπερ διαφλέγει ἡμᾶς πρὸς ἀγάπην τῶν ὁμοίων μας· ποίησον ὅπως, πλήρης τῶν τρυφερωτέρων αἰσθημάτων ὑπὲρ αὐτῶν, διαχαράξω καὶ διανοίξω αὐτοῖς ἐπὶ τῇ Σῇ φωνῇ τὴν ὁδὸν τῆς εὐδαιμονίας.

Ἡ εὐδαιμονία! ἐπαγωγὸς καὶ ἀπατηλὴ χίμαιρα! θέλουσιν ἀνακράξῃ ἄνθρωποι πρὸ χρόνων μακρῶν ἀπατηθέντες ὑπὸ τῆς ἰδέας, ἣν ἔχουσι περὶ αὐτῆς σχηματίσῃ· ἐπιποθοῦντες αὐτήν, ἀπηυδήσαμεν ἐν ματαίαις προσπαθείαις καὶ ἐκζητήσεσι. Πάντοτε πλησίον μας κατ' ἐπίφασιν, ἀπεμακρύνετο ἀφ' ἡμῶν ὡσεὶ σκιὰ φεύγουσα, ἐν ᾗ στιγμῇ ἐνομίζομεν, ὅτι συνελάβομεν αὐτήν. Ὄχι, δὲν ὑπάρχει ποσῶς δι' ἡμᾶς εὐδαιμονία.

Συμπολῖται μου, φίλοι μου, ἀδελφοί μου βεβαίως ἀπατᾶσθε· πόσον δὲ σκληρὰ εἶνε ἡ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀπάτη! Ἐν τούτοις θὰ τὸ ὁμολογήσω, ποσάκις δὲν εἶπον κἀγὼ ταῦτά! Ἐν ταῖς ἡμέραις σφριγώσης διακαοῦς νεότητος, ἃς συναριθμοῦμεν μεταξὺ τῶν ὡραιοτέρων ἡμερῶν τῆς ζωῆς μας, ἔχω σημειώσῃ ἀπάσας σχεδὸν τὰς στιγμάς μου μὲ λυπηρὰ λάθη. Ἐμπαθὴς ἐραστὴς τῶν ἡδονῶν τῆς ἡλικίας ταύτης, δὲν ἤθελον καὶ δὲν ἐπεδίωκον ἄλλο, εἰμὴ τὴν ἀπόλαυσιν αὐτῶν. Ἐβυθιζόμην ἐν παράφρονι μέθῃ καὶ ἐπειδὴ αὕτη δὲν ἠδύνατο νὰ διαρκέσῃ πάντοτε, συνερχόμενος εἰς ἐμαυτὸν δὲν ἤμην πλέον εὐδαίμων. Αἱ ζηλοτυπίαι, αἱ προδοσίαι, ἡ ἀστάθεια, αἱ σπατάλαι, αἱ ἀσωτίαι, αἱ ἀνάγκαι, ἡ ἐξάντλησις τῶν δυνάμεων ἡ καταστροφὴ τῆς ὑγείας, αἱ σκληραὶ ἀναμνήσεις, αἱ πικραὶ μεταμέλειαι μ' ἐδίδαξαν λίαν ἀργά, ὅτι δύναταί τις νὰ πληρώσῃ πολὺ ἀκριβὰ στιγμάς τινας χαρᾶς, γέλωτος καὶ εὐχαριστήσεως. «Ἡ χαρὰ εἶνε παροδική,» ἀνέκραξα τότε, «καὶ ὁ γέλως ἀπατηλός». (1)

Ἄλλαι πλάναι, οὐχ ἧττον ἐπικίνδυνοι κατέλαβον τὴν θέσιν ἐκείνων, αἵτινες μὲ εἶχον ἤδη ἀποπλανήσῃ. Ἡ τύχη ἐφαίνετο προσφερομένη, ὅπως ἐπανορθώσῃ τὰς ἀπωλείας μου καὶ ἀποδώσῃ μοι πλείω ἐγαθὰ ἢ ὅσα εἶχον σπαταλήσῃ· εἶδον πλουσίους καὶ ἐξῆλθον τῆς πλάνης. Εἷς ἐξ αὐτῶν μοὶ ἤνοιξε τὴν καρδίαν του, μοὶ ἐφανέρωσε τὰ φρονήματα καὶ αἰσθήματά του. Ὑμεῖς ἐστὲ μάρτυς, μοὶ εἶπεν ἡμέραν τινα, τῆς περὶ ἐμὲ αὐγαζούσης λάμψεως πολυτελείας καὶ πλούτου· παράσιτοι καὶ κόλακες συνανακείμενοί μοι ἐν τοῖς ἀρίστοις καὶ τοῖς δείπνοις φθονοῦσι τὴν τύχην μου, μακαρίζουσί με ἐπὶ τῇ εὐδαιμονίᾳ· καὶ ὅμως ἐγὼ κατατήκομαι ὑπὸ δυσθυμίας καὶ ἀνίας. Κολυμβῶν ἐν τῇ ἀφθονίᾳ, καὶ οὐδεμίαν ἀπαίτησιν τῶν παθῶν καὶ ἰδιοτροπιῶν μου ἀποποιούμενος, δοκιμάζω ἁπάσας τὰς ἀηδίας τοῦ κόρου· οὐδενὸς πλέον ἔχω αἴσθησιν εἰμὴ τῆς κακξείας ἢ τῆς λύπης. Ἡ ὑπερβολὴ τῶν ἀπολαύσεων μὲ κατέστησεν ἀναίσθητον εἰς τὴν ἀπόλαυσιν οἱουδήποτε τινος πράγματος. Εἰδός τι μαρασμοῦ μὲ ὑπονομεύει ἀνεπαισθήτως· τὰ νεῦρά μου καταστάντα εὐερέθιστα μὲ κάμνουσι νὰ ὑφίσταμαι ὀξεῖς πόνους. Ἄχ! πόσον θὰ συγκατένευον ἐξ ὅλης καρδίας νὰ ἀπολέσω ἓν τῶν μελῶν μου, καὶ νὰ εὑρεθῶ αὖθις ἐν τῇ καταστάσει ἐκείνῃ τῆς εὐχαριστήσεως καὶ τῆς ῥώμης, ἃς ᾐσθανόμην ἐν τοῖς κόλποις τῆς μετρίας περιουσίας! Ἐκπεπληγμένος ἐπὶ τῇ ἐξομολογήσει ταύτῃ ἀνεκοίνωσα αὐτὴν αὐθημερόν, χωρὶς νὰ ὀνομάσω τὸν ἐξομολογησάμενον, εἰς ἕτερον ἄνθρωπον, πλούσιον καὶ αὐτὸν ὅσον ὁ πρῶτος· καὶ πόσον ἐδιπλασιάσθη ἡ ἐκπληξίς μου, ὅταν καὶ αὐτὸς μοὶ ἐπανέλαβε τὰ αὐτά (2)!

Ἡ δίψα τῶν μεγαλείων κατέστη εὐθὺς τὸ μόνον μου πάθος. Ἔφερον ἐν ἐμοὶ τὸ σπέρμα τῆς ὑπερμέτρου ταύτης φιλοδοξίας ἐν ἡλικίᾳ μικρᾷ ἢ ὥστε νὰ τὸ γνωρίζω. Τὸ σπέρμα δὲ τοῦτο ἤρξατο ἀναπτυσσόμενον ἅμα τῇ πρώτῃ λάμψει ἐλπίδος μετὰ δυνάμεως καὶ ταχύτητος ἀκατασχέτου. Εἶδον ἔτι μᾶλλον ἐκ τοῦ σύνεγγυς, ἄνδρας ἐν τέλει, ἐν ἀξιώμασιν· εἶδον ἄνδρας μεγάλους, φέροντας μὲν ἐπὶ τοῦ μετώπου τὴν γαλήνην καὶ τὴν αἰθρίαν· ἀλλ' ἐν ταῖς οἰκείαις σχέσεσι καὶ συναναστροφαῖς εἶδον αὐτοὺς τηκομένους ὑπὸ φροντίδων, περικυκλουμένους ὑπὸ ἀντιζήλων, φοβουμένους

(1) Ματθ. κε'. 31 ἐπ.— ις'. 26. 27.—Λουκ. ις'. 19 ἐπ. Ἰωάνν. ε'. 24—29 καὶ ιδ'. 1—3.

(2) Ἰωάν. α'. 17.

(3) Σ. Μεταφραστοῦ. *Αἱ λέξεις εὐδαίμων καὶ εὐδαιμονία ἔχουσι διάφορον σημασίαν τῆς τῶν λέξεων εὐτυχὴς καὶ εὐτυχία. Αὗται μὲν σημαίνουσι τὴν κτῆσιν τῶν τῆς τύχης ἀγαθῶν, οἷον πλοῦτον, δόξης, ἀξιωμάτων κλπ., ἐκείναι δὲ τὴν ἐνδόμυχον εὐχαρίστησιν, ἥτις εἶνε πηγὴ τῆς γαλήνης καὶ ἀταραξίας τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδίας. Ἐντεῦθεν πολλάκις συμβαίνει, ὥστε νὰ ἦνέ τις εὐτυχής, οὐχὶ δὲ καὶ εὐδαίμων καὶ τἀνάπαλιν. Καίτοι δὲ συνήθως αἱ δεύτεραι λαμβάνονται ἀντὶ τῶν πρώτων, ἡμεῖς προτιμήσαμεν χάριν τῆς κυριολεξίας τὰς πρώτας.*

(1) La joie est passagère, et le rire est trompeur». (Voltaire, discours en vers sur l'égalité des conditions).

(2) *Δὲν ἀπομνημονεύω τὸ γεγονὸς τοῦτο, εἰ μὴ διότι μοι συνέβη, καί μοι προξένησε λίαν ζωηρὰν αἴσθησιν ἢ ὥστε νὰ δυνηθῶ ποτε νὰ τὸ λησμονήσω.*

πάντοτε μὴ ἀπολέσωσι τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ τὴν εὔνοιαν, αἵτινες τοὺς εἶχον ἀνυψώσει, περιδεεῖς μὴ κατακρημνισθῶσιν ἐκ τῆς ὑψηλῆς θέσεως, ἐπὶ τῆς ὁποίας τοὺς εἶχον ἀναβιβάσῃ ἡ ῥᾳδιουργία καὶ ἡ μηχανορραφία, καὶ ἐν τούτοις μὴ θεωροῦντας τὴν θέσιν των ταύτην, εἰ μὴ ὡς βαθμίδα, δι' ἧς νὰ ἀνέλθωσιν εἰς νέας τιμάς. Εἶδον αὐτοὺς πάντοτε ἀπλήστους, διηνεκῶς βασανιζομένους ὑπὸ νέων ἀνησυχιῶν καὶ νέων ἐπιθυμιῶν, ὅτε αἴφνης ἡ ἄβυσσος ἠνεῴχθη ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν, ἐν δὲ τῇ αἰσχρᾷ καὶ αἰφνιδίᾳ πτώσει των οὐδὲν ἄλλο ἀπέμεινεν αὐτοῖς ἐκ τοῦ παρελθόντος αὐτῶν μεγαλείου, εἰ μὴ ἡ ἰδέα ἑνὸς ὀνείρου, ἡ ἰδέα τῆς φρικώδους μηδαμινότητος, εἰς ἣν εἶχον ἤδη περιέλθῃ, καὶ αἴσθημά τι ἐνδόμυχον, τὸ τῆς ἀπελπισίας (1).

Σὺν τῷ χρόνῳ δὲ ἐγενόμην μάρτυς αὐτόπτης θεάματος πολὺ ἐκπληκτικωτέρου· εἶδον μεγάλην τινὰ ἐπανάστασιν (2) καταστρέφουσαν, ἐξαφανίζουσαν αἴφνης πλούτη, τιμάς, ἀξιώματα, ἀνωτάτας θέσεις, συντρίβουσαν σκῆπτρον καὶ στέμμα, καταβροχθίζουσαν οἰκογενείας, γενεὰς ὁλοκλήρους, καταστρέφουσαν καὶ αὐτὰ τὰ πολυτιμότερα μνημεῖα καὶ αὐτοὺς τοὺς τάφους τῶν προγόνων μας καὶ μὴ ἀφήνουσαν ἡμῖν ἀντὶ παντὸς ἀγαθοῦ, εἰ μὴ τὰ ἐρείπια! Εἶδον τοὺς ἀρχηγοὺς καὶ πρωτεργάτας τῆς ἀειμνήστου ταύτης ἐπαναστάσεως ὕνκας τοὺς μὲν ἀπλήστους ὑπεροχῆς καὶ δόξης, τοὺς δὲ διαφλεγομένους ὑπὸ τῆς δίψης τοῦ χρυσοῦ, ὑπὸ τὸ πρόσχημα δέ, ὅτι ποιοῦσι τὰ πάντα ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, ὑπὲρ ἑαυτῶν τὰ πάντα κινοῦντας καὶ πράττοντας. Εἶδον αὐτοὺς εἰς οὐδὲν λογιζομένους τὴν σύνμεριαν καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν τῶν ὁμοίων αὐτοῖς, ποιοῦντας νὰ ῥέῃ ποταμηδὸν τὸ ἀθωότερον αἷμα, καὶ τέλος, κακοὺς κακῶς πεσόντας καὶ ῥιφθέντας τοὺς μὲν ἐπὶ τῶν δέ. Εἶδον πάντα τὰ διάφορα ταῦτα συμβάντα, καὶ εἶπον μετά τινος ἀρχαίου ποιητοῦ: «Ὦ μέριμναι τῶν ἀνοήτων θνητῶν! ὦ οὐτιδανότης τῶν ἀνθρωπίνων!» (3) Εἶπον δὲ κατ' ἐμαυτὸν καὶ μετὰ τοῦ σοφοῦ ἐκείνου, ὅσοις πλεῖον παντὸς ἄλλου θνητοῦ ἀπῆλαυσε τῶν πάντων: «Ματαιότης ματαιοτήτων! τὰ πάντα ἄρα ματαιότης!

Ἀλλ' ἐν μέσῳ τῶν μεγάλων τούτων περιπετειῶν, ἐν τῇ ἀστασίᾳ πάντος προσκαίρου καὶ φθαρτοῦ πράγματος, πῶς θὰ τολμήσω πλέον, ἀγαπητοί, νὰ σᾶς ὁμιλήσω περὶ εὐδαιμονίας;

(Ἀκολουθεῖ).

(1) Πόσον εἶναι ἀληθεῖς πλήρεις οἱ ἑξῆς τοῦ Λαφονταίνου στίχοι! «Οὔτε ὁ χρυσός, οὔτε τὸ μεγαλεῖον καθίστησιν ἡμᾶς εὐδαίμονας. Αἱ δύο αὗται θεότητες δὲν πληροῦσι τοὺς πόθους μας.»

Ni l'or ni la grandeur ne nous rendent heureux.
Ces deux divinités n'accordent à nos voeux.

(2) Ἐννοεῖ ὁ συγγραφεὺς τὴν μεγάλην γαλλικὴν ἐπανάστασιν.

(3) O curae hominum! o quantum est in rebus inane! (Pers. Sat. I, vers. II.)

ΤΟ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ

ΤΗΣ 12 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

Σήμερα χρόνος γίνεται μαῦρος καὶ πικραμμένος,
ποὺ ἀπ' τὴν γῆ μᾶς ἔφυγε σ' ἀγύριστο ταξεῖδι!
Ἐκείνη ἡ ἀγγελόμορφη τῆς νηᾶς Ἑλλάδος κόρη!
ποὺ τὰ μαλλιά της ἤτανε τοῦ ἥλιου αἱ ἀχτῖνες,
ποὺ ἔλαμπε στὰ μάτια της τοῦ οὐρανοῦ τὸ χρῶμα,
ποὺ εἶχε ἄσπρο μέτωπο πλειὸ ἄσπρο ἀπ' τὸν κρῖνο
καὶ τὸ γλυκύ της πρόσωπο ῥοδοχρωματισμένο
ποὺ ἡ καρδιά της ἤτανε πλασμένη μὲ ταῖς χάρες
ποὺ ἔρχονται ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τ' ἀμάραντο περβόλι.
Ἐκείνη ἡ μονάκριβη, ἀπ' ταῖς βασιλοπούλαις,
τοῦ Βασιλιᾶ Γεώργιου τῆς Ὄλγας τὸ καμάρι,
ἡ νύφη τοῦ ξανθοῦ Βορειᾶ ἡ πολυαγαπημένη!

—

Σήμερα χρόνος γίνεται μαῦρος καὶ πικραμμένος,
ποὺ ἀπ' τὴν γῆ μᾶς ἔφυγε σ' ἀγύριστο ταξεῖδι!
Κ' ἡ καρδιαῖς ὅλαις ῥάγισαν κι' ἔμειναν ῥαγισμέναις
κι' ὅλα τὰ μάτια ἔκλαψαν σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύσι.
Μὰ ἡ καρδιὰ τοῦ Βασιλειᾶ πατέρα καὶ τῆς μάνας
πληγώθηκε πολὺ βαθειὰ καὶ γιατρεμὸ δὲν ἔχει!
κι' ὁλημερὶς κ' ὁλονυχτὶς πικρὰ ἀναστενάζει
καὶ τὸν πικρό της θάνατο μὲ πόνο συλλογιέται
ἀκοίμητο! τὰ ὄμορφα τριγύρω τους βλαστάρια
πέντε ἀδέρφια κι' ἀδερφὴ μιὰ μιὰ χαριτωμένη
δὲν φθάνουνε τὸν πόνο τους αὐτὸν ν' ἀποκοιμήσουν
γιατί κ' αὐτὰ τὴν λάτρευαν ὡσὰν αὐγερινό τους!
καὶ τὴν θρηνοῦνε ἄπαυστα μὲ τοὺς σεπτοὺς Γονιούς του

—

Ὦ! χρόνος ἕνας γίνεται μαῦρος καὶ πικραμμένος,
ποὺ ἀπ' τὴν γῆ μᾶς ἔφυγε σ' ἀγύριστο ταξεῖδι!
Ἀχ! τὸ χιονάτο της κορμὶ τὸ χαριτοπλασμένο,
ποὺ μόλις εἴκοσι φοραῖς μὲ τὴν δροσιὰ τοῦ Μάϊ
ποτίσθηκε καὶ ἤτανε πλειὸ ἄμορφ' ἀπ' τὸ ῥόδο
π' ἀνοίγει τὴν γλυκειὰ αὐγὴ κι' ὅλο μοσχοβολάει.
Ἐκεῖνο τ' ἀγγελόμορφο κορμί, ποὺ τῆς Ἑλλάδος
τὰ στήθια τὰ ἐθρέψανε μὲ ἄπειρη ἀγάπη
καὶ τοῦ ἔδωκαν ταῖς ὄμορφιαῖς κι' ὅλαις ταῖς νοστιμάδαις
ποὺ χύνει ὁ κατάστερος, γαλάζιος οὐρανός της
κι' ἡ γῆ της ἡ περίφημη, ἡ δαφνοστολισμένη!
Τὸ φύσησε πλειὸ δυνατὰ ἀπ' τὴν πολλὴ ἀγάπη
τῆς διαμαντένιας μοίρας της τὸ ζηλευτὸ ἀγέρι
καὶ τ' ὤκαμε νὰ μαρανθῇ, νὰ πέσῃ χλωμιασμένο
καὶ μέσα στὰ μαρμάρινα βασιλικὰ παλάτια
ἐκείνης τῆς θεόφατης Ῥωσσίας νὰ τὸ κρύψουν.

—

Ὦ! χρόνος ἕνας γένηκε μαῦρος καὶ πικραμμένος
ποὺ ἀπ' τὴν γῆ μᾶς ἔφυγε σ' ἀγύριστο ταξεῖδι!
Μὰ κείνης τῆς πολύκλαυστης, γαλανομάτας κόρης
τῆς ξακουσμένης εἰς τῆς γῆς τὰ πέρατ' Ἀλεξάνδρας,
ἡ ἀθώτατη ψυχή, ποὺ ἀχτινοβολοῦσε
ἀπὸ τὴν θέρμη τὴν πολλή, ποὺ εἶχε τῆς ἀγάπης
γιὰ τὸν Θεὸ τὸν ἅγιο, γιὰ τοὺς σεπτοὺς Γονιούς της,
γιὰ τ' ἄλλα τὰ ἀδέρφια της, γιὰ τὸ ξανθό της παιδί,
γιὰ τ' ἀκριβό της τὸ πουλί, γιὰ τὴν χρυσῆ πατρίδα,
γιὰ τοὺς πτωχοὺς τόσο πολύ, ὅπου τοὺς ἐλεοῦσε
μὲ χάρη ἀπερίγραπτη, μὲ ἄπειρη συμπάθεια.
Κείνη ἡ ψυχὴ εἰς τοῦ Θεοῦ τ' ἀμάραντο περβόλι
σὰν πεταλοῦδα πέτασε μὲ κάτασπρα φτερούδια
Κι' ἐπεὶ μὲ ταῖς ἀγγελικαῖς τ' ἀγκαλιαῖς μεταξένιαις
φίλει κ' ἐκείνη τοὺς Γονεῖς τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ.

Ὦ! Ἔνας χρόνος γίνεται μαῦρος καὶ πικραμμένος
ποὺ μᾶς ἄφησε κι' ἔφυγε ἡ ἀγάπη τοῦ κόσμου.
Καὶ πόνος ὅλος καὶ σιγὴ καὶ πλειὸ πολὺ ἀνοιχτὴ
πληγὴ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τ' ἀμάραντο περβόλι
Ἀγγέλοι ἔκθυτε πάρτε τὴν ἀμάραντη καὶ φέρετε
εἰς τὸν Παράδεισον Θεοῦ κι' ἐκεῖνος τὴν ἀτολίξει
μ' αὐτὰ καὶ ὅλες ἔχοντες τὴν μυρωδιὰ τὰ χρώματα
τὰ ζωηρὰ τῆς ἄνοιξης, τῆς φλογερῆς ἀγάπης,
ποὺ ἔλαμπε τὴν καθαρὴ τὴν ἄλυπη ψυχούλα της.
Καὶ ἀν' αὐτὰ ἀτελογράφιστες ἡμέρες τόσαι ἀπέζουν
τῆς ἄλλης πικρογραφιᾶς καὶ γλυκοβαλαμένων
τὰ στήθια, ποὺ τὴν λαχταροῦν καὶ βεβαιωνοστενάζουν.

—

Μὰ ἀπὸ τὰ ἔνθια ὅλα αὐτά, τὰ μοσχομυρισμένα,
ποὺ κάμνουνε οἱ ἄγγελοι γιὰ χάρη τῆς ἀγάπης,
ποὺ μένει εἰς τὴν ἄβολη καρδιὰ τῆς πληγωμένης,
τὰ μυρωδάτα πλειὸ πολὺ καὶ πλειὸ χρωματισμένα
εἶν' κείνη ποὺ ἀνοίγουνε ἀπὸ τὴν ἄκρα θέρμη
τῆς μητρικῆς ἀγάπης τῆς γιὰ τὸ πεῖνο τὸ
κεντέρη τῶν δυὸ μικρῶν της κατακαῶν καὶ εἰς αὐτὰ ἐλάνω
στάζει τὸ πλειὸ γλυκύτερο γιὰ τὴν ὀρφάνια μόρο
κι' ἡ θεία πρόνοια μ' αὐτὰ νὰ τρέφῃ, νὰ μυρώνει
καὶ τὸν Πατέρα τους μ' αὐτὸ τὸν ἄτυχο γλυκαίνει.

—

Ὦ! χρόνος ἕνας γένηκε καὶ ἄλλος νέος μπαίνει,
ποὺ ἔφυγε σὰν οὐρανὸ καὶ πλειὸ ἐκεῖ θὰ μένῃ.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει 7βριος 1892.

Σπυρίδων Κ. Λιόντας.

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ

Ὁ Χριστιανισμός, καὶ ἂν ἡ Ὀρθόδοξος, ἡ θεμελιοῦσα αὐτὴν ἡ γενεσιουργὸς τῶν κολεσιμάων, τὴν ἀλευθερίαν, τὴν ἰσότητα καὶ τὴν πεφιλόστοργον ἀγάπην, ἡ κατ' ἐξοχὴν θρησκεία τῆς ἐλλάδος καὶ τῶν ἀληθῶς φιλοφρονούντων καὶ γενναιοφυῶν, εἶναι ἡ πορεία, ἣν οὐδεμία διάνοια, ὅσον ἔρρωται καὶ ὑψηλὴ καὶ ἂν ἦναι ἡ [illegible] τὴν κατανόησιν βαθεῖαν τῆς νοήσεως, καὶ ἂν εὐφυεστάτη, ἠδυνήθη κατὰ τὰ θεμελιώδη δόγματα διαφωνῆσαι.

Ἐν ᾧ ὁ νοῦς εὑρίσκει ἐν αὐτῇ ὕψος, ὅπερ κατὰ ἀλίγον αὐξάνει τὴν φιλόσοφ, ὁ ἰδιώτης πάλιν ἐν τῇ ἁπλότητι αὐτῆς θεωρεῖ ταύτην ὡς τὴν μάλλον ἀρμοδιωτέραν αὐτῷ.

Ὁ ἀναχωρῶν ἐκεῖθεν ἐν αὐτῇ τὴν ὑψηλοτέραν [illegible] καὶ ὁ φιλόσοφος τὴν βαθυτέραν φιλοσοφίαν.

Ὁ ποιμὴν ἐπιθαυμάζει τοὺς οὐρανίους [illegible] θεωρούς, καὶ ὁ ἀγρὸς ἀπορεῖ διὰ τὰς ἐν τῇ ἱερᾷ αὐτῆς βίβλῳ διατεχομένας ἱερατικὰς ἰδέας.

Ὁ φυσιοδίφης εὑρίσκει ἐν ταύτῃ τὰς πρώτας τῆς ἐπιστήμης αὐτοῦ ἀρχάς, καὶ ὁ φιλόλογος ἐκφολίζει οὐκ ὀλίγον μετὰ τῆς γλώσσης αὐτῆς.

Εἰς τοὺς ζητοῦντας τὴν ἀληθῆ εὐδαιμονίαν, αὕτη δείκνυσι τὴν ὁδόν, δι' ἧς ῥᾴδιος τις εἰσέρχεται ταύτῃ καὶ εἰς αἰῶνα, ἄνευ ἀνίας.

Τοὺς ὑστέρους ἐκδιδάσκει τὸν ὀρθότερον καὶ λαμπρότερον βιοῦν. Τοὺς δὲ κοινωνικοὺς ἐλέγχει ὁσ ἀφικεσμένους τὸν Χριστιανικὸν αὐτῆς κοινωνισμὸν καὶ μίξαντας τοῦτον, ὡς πᾶν χρυσόν, ὀστρακίας.

Τέλος εἰς τοὺς πολιτικοὺς τοῦ ψεύδους αὕτη εὐκαρμοστοτάτως τάδε λέγει: «Μὴν θέλουσι πληρωθῇ αἱ βουλαὶ ὑμῶν! ἐσπείρατε ἀνομίαν καὶ θέλετε θερίσει τοὺς καρποὺς αὐτῆς ἀφθόνους, ἐκ δὲ τῶν πάντων Κύριος, ἐὐσπήσας, ἀποστείλῃ ἡμῖν καὶ ἐξαιλώσῃ ἐπὶ πᾶσαν σάρκα τὴν βασιλείαν αὐτοῦ διὰ τοῦ ἔθνους ἐκείνου τοῦ ζητοῦντος σοφίαν καὶ οὐδόλοτε κατακτήσεις βουλευσαμένου, ὅπερ προσώμασεν, εἰς τὸ κηρύξαι καὶ διδάξαι τὴν ἀληθῆ σοφίαν καὶ εὐαγγελίσασθαι εἰρήνην, ἐνδύσαι τὰ διεστῶτα καὶ ποιῆσαι καίριαν μίαν, ἧς ποιμὴν ὁ Χριστός!»

Τοιοῦτος ἐν ὀλίγοις ὁ Ὀρθόδοξος Χριστιανισμός, ὅστις ἔθραιος θέλει κατισχύσει πάντων τῶν ἀρνάων, οὐδόλως ἀποδεόμενος τὴν πρόοδον τῆς κριτικῆς καὶ τῶν ἐπιστημῶν, αὐτὴ ἡ ἀλήθεια τυγχάνων, ἀλλ' ἀεὶ σὺν αὐταῖς βαδίζων καὶ φωτίζων ταύτας τῷ οὐρανίῳ αὐτοῦ φωτί.

Ἐν Πειραιεῖ. **Σπ. Μακρῆς**

ΟΙ ΑΡΓΥΡΟΙ ΓΑΜΟΙ
ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΩΝ ΗΜΩΝ

Μετὰ πάσης ἐπισημότητος καὶ μεγαλοπρεπείας ἐτελέσθησαν τῇ 15 λήξαντος αἱ ἐπὶ τῇ 25ετηρίδι τῶν γάμων τῶν σεπτῶν ἡμῶν βασιλέων προαγγελθεῖσαι ἑορταί. Κατὰ τὴν ἐπίσημον δοξολογίαν, ἥτις ἐτελέσθη ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ ναῷ ἐπὶ τῷ εὐτυχεῖ γεγονότι, ὁ Σ. Μητροπολίτης Ἀθηνῶν καὶ πρόεδρος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου κ. Γερμανός, περιστοιχούμενος ὑπὸ τῶν υ. Συνοδικῶν ἀρχιερέων, ἀπηγγειλε μετὰ κατανύξεως βαθείας ὑπὲρ τῆς εὐημερίας τοῦ βασιλικοῦ ζεύγους τὴν ἑξῆς λίαν κατάλληλον εὐχήν.

«Ὕψιστε Θεὲ Παντοκράτορ, ἀπειροτέλειος δύναμις καὶ νοερὰ οὐσία, εὐχαριστοῦμέν Σοι, ὅτι εἰσακούσας τῶν εὐχῶν καὶ δεήσεων τῆς ἁγίας Σου καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἐδωρήσω τοῖς πιστοτάτοις καὶ φιλοχρίστοις ἡμῶν Βασιλεῦσι Γεωργίῳ καὶ Ὄλγᾳ, πάντα τὰ πρὸς σωτηρίαν αὐτῶν αἰτήματα· εὐχαριστοῦμέν σοι, ὅτι εὐλογίᾳ πνευματικῇ Αὐτοὺς εὐλογήσας, ὡς φοβουμένους τὸ ὄνομά Σου τὸ ἅγιον, ὕψωσας Αὐτοὺς ὡς τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου, προέβασας Αὐτοὺς ἐν εὐλογίαις χρηστότητος, ἔθηκας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν Αὐτῶν στεφάνους ἐκ λίθων τιμίων, εὐφράνας Αὐτοὺς ἐν χαρᾷ μετὰ τοῦ προσώπου Σου. Ἀνέδειξας Αὐτοὺς ἀμπέλους εὐκληματούσας ἐν Σοὶ τῷ Κυρίῳ, καταπέμψας Αὐτοῖς ἀγάπην τελείαν, ἐχαρίσω δ' Αὐτοῖς τέκνα εἰς διαδοχὴν γένους πάντα πρὸς τὸ συμφέρον Αὐτῶν οἰκονομήσας, ὡς μόνος τῶν ψυχῶν ἡμῶν σοφὸς οἰκονόμος.

Αὐτὸς οὖν Πανάγαθε καὶ Αἰώνιε Βασιλεῦ, ὁ ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς ἀπεράντου Σου Μεγαλειότητος καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβείμ καὶ ἐπιβλέπων ἀβύσσους, κατάπεμψον καὶ νῦν ἐπὶ τοὺς δούλους Σου τοὺς Θεοσεβεστάτους καὶ φιλοχρίστους ἡμῶν Βασιλεῖς Γεώργιον καὶ Ὄλγαν καὶ παντὶ τῷ βασιλείῳ Αὐτῶν οἴκῳ τὴν χάριν Σου τὴν ἐπουράνιον· διαφύλαττε τὰς εἰσόδους Αὐτῶν καὶ ἐξόδους· παράσχου Αὐτοῖς πάντα τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα· ὅπλῳ ἀληθείας, ὅπλῳ εὐδοκίας στεφάνωσον Αὐτούς. Κράτυνον Αὐτῶν τὴν Βασιλείαν, χάρισαι Αὐτοῖς ζωὴν εἰρηνικήν, πλήθυνον τὰς ἡμέρας Αὐτῶν, καταξιῶν Αὐτοὺς ἐν γήρᾳ πίονι καταντῆσαι. Καὶ δὸς Αὐτοῖς ἱκετεύομέν Σε, Πολυέλεε Κύριε, καὶ τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον, σὺν τῇ ἀπολαύσει πάντων τῶν ἀγαθῶν, ἃ ἡτοίμασας τοῖς ἀγαπῶσί Σε, πρεσβείαις τῆς παναχράντου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τῶν ἁγίων θεοστέπτων μεγάλων Βασιλέων καὶ Ἰσαποστόλων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης, τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου καὶ πάντων Σου τῶν ἁγίων. Ἀμήν.»

ΕΠΙΣΤΟΛΗ
ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΑΘΗΝΩΝ
ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΝ ΛΥΚΕΡΝΗ ΠΑΛΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΟΥΣ

Τοῖς ἱερωτάτοις ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις, τοῖς ἐν Λυκέρνῃ τῆς Ἑλβετίας τὴν διεθνῆ συγκροτοῦσιν Ἐκκλησιαστικὴν Σύνοδον χαίρειν ἐν Κυρίῳ.

Πάνυ ἡδέως, ἄνδρες αἰδέσιμοι, τὴν τιμίαν ὑμῶν ἐδεξάμεθα ἐπιστολήν, δι' ἧς ἀνακοινοῦσθε ἡμῖν τὸν σκοπὸν τῆς Συνόδου, καὶ φιλαδέλφως προσκαλεῖτε ἡμᾶς παραγενέσθαι ἐν αὐτῇ. Καὶ ὅσῳ μὲν ἐπ' ἐκείνῳ γανύμεθα, τοσούτῳ ἐπὶ τούτῳ ἀσχάλλομεν κωλυόμενοι συμπαρεδρεῦσαι ὁμηγύρει οὕτω σεμνῶν καὶ ἱεροπρεπῶν ἀνδρῶν. Ἵνα δὲ μὴ ἀμέτοχοι ὦμεν τῆς χαρᾶς ἐπὶ τῇ προόδῳ καὶ προκοπῇ τοῦ θεαρέστου ὑμῶν ἔργου, ἀποστέλλομεν τὸν σεβασμιώτατον ἐν Χριστῷ ἡμέτερον ἀδελφὸν Νικηφόρον Ἀρχιεπίσκοπον π. Πατρῶν, ὃν καὶ συνιστῶμεν θερμῶς τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ.

Ἀλλά, καίπερ ἀπόντες τῷ σώματι, σύνεσμεν ὑμῖν τῷ πνεύματι καὶ συνευχόμεθα τῷ τῶν ἀγαθῶν Δοτῆρι Θεῷ ὑπὲρ τῆς τῶν Ἐκκλησιῶν ἑνώσεως εἰς μίαν μελῶν ἁρμονίαν ἐν σώματι Χριστοῦ. Καὶ γὰρ ἀσφαλῆ τε καὶ βεβαίαν τὴν ἐλπίδα ἔχομεν, ὅτι διαυγάσει ποτὲ ἡ μακαρία ἡμέρα, καθ' ἣν ἡ Ἐκκλησία εἰς μίαν συγκροτηθήσεται Ποίμνην κατὰ τὴν ἀψευδῆ τοῦ Αὐτρωτοῦ ἡμῶν φωνήν.

Ἕως δ' ἂν τούτῳ εὐδοκήσῃ ὁ Ὕψιστος, πάντες οἱ ἐν κόπῳ ζέοντι καὶ προθυμίᾳ ἀόκνῳ περὶ τοῦτο πεπονηκότες ὡς ἐργάται ἀνεπαίσχυντοι παρασταθήσονται ἐνώπιον τοῦ θρόνου τῆς δόξης τοῦ Κυρίου. Καὶ τοιούτους εὐαγγελικοὺς ὄντως ἐργάτας, τὸν δρόμον τῆς ἐπανόδου εἰς τὴν παλαιὰν ἑνότητα τῆς Πίστεως ἀκαμάτως προλεαίνοντας, τούς τε τῆς ἀρχαίας ἀγάπης θεσμοὺς ἀνανεοῦντας καὶ τὴν τῶν Πατέρων εἰρήνην τῷ χρόνῳ ἀπομαραν θεῖσαν, πάλιν ἐπὶ τὴν ἀκμὴν ἐπαναγαγεῖν σπουδάζοντας, ὑπολαμβάνομεν τοὺς τὸν ὑμέτερον σύλλογον συγκροτοῦντας, οὓς τούτων ἕνεκα τοῖς αὐτοῖς προσαγορεύομεν ῥήμασιν, οἷς ποτε ὁ ἱερὸς προσηγόρευσε Χρυσόστομος παρεμφερῆ σύλλογον ἐπισκόπων·

«Μακάριοι καὶ τρισμακάριοι, καὶ πολλάκις τοῦτο ὑμεῖς τῶν καλῶν τούτων ἱδρώτων καὶ »ἀγώνων, τῶν μόχθων καὶ κόπων καὶ τῶν »κινδύνων, οὓς ὑπὲρ τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν κατὰ »τὴν οἰκουμένην κειμένων ὑπομεμενήκατε, »λαμπροὶ μὲν ἐν γῇ, λαμπροὶ δὲ ἐν οὐρανοῖς »διὰ τούτων γενόμενοι.»

Ἐξ Ἀθηνῶν ἔτει σωτηρίῳ ,αωιβ' μηνὸς Αὐγούστου ιδ'.

Τῆς ὑμετέρας περισπουδάστου ἡμῖν αἰδεσιμότητος

ἄλως πρόθυμος

† *Ὁ Ἀθηνῶν* **Γερμανός.**

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Τύνις· ὁ πανοσ. κ. Χ. Τραγ. φρ. χρ. 100. — Ἀγχίαλος· ὁ κ. Α. Μεγ. φρ. χρ. 4,60.—Τρίπολις· ὁ πανοσ. κ. Θ. Μηνοπ. δρ. 10.—Μόσχα· ὁ ἱερολογ. κ. Λεοντ. ἱεροδιακ. ἀξίαν σωμ. τριῶν ἐτῶν φρ χρ 30. —Ἀλεξ. ὁ κ. Ἀρ. Συνοδ. φρ. 50,40.—Ἰωάννινα· ὁ Ἑλ. Κουσ. δρ. 10.

Τύποις Α. Κολλαράκη καὶ Ν. Τριανταφύλλου
— Κάτωθι τοῦ Δημαρχείου —